

תוכן הענינים

א..... יעקב אבינו היתה לו מידת ההשתוות, ולכן הלך ולא ברה

יעקב אבינו הכניס עצמו במסירות נפש למקומות המסוכנים שלא יהיה לו עזר וסיוע רק מהשי"ת, ולכן יש לנו עבודות קשות מעול הגלות והיצר, ויש לנו לבטוח בה' שלא יהי' לנו נזק מכך

ג..... על ידי התדבקות כל היום בעבודת הבורא, זוכה לקבל מראה נבואה גם בחושך וגלות

ד..... כפי רצון האדם יכול לעורר קדושת ה' ית' בכל מקום

ע"י רצון האדם שלא בהדרגה, מתעורר הארה שלא על פי דרך הטבע \ הריחוק הוא לטובת האדם, שיתעורר בו רצון אמת יותר \ אין מקום שלא יוכל להרגיש הארה הפנימיות, ע"י יגיעה של אמת

מרוב תשוקת יעקב אבינו לארץ ישראל, נגלה אליו בחינת קדושת בית המקדש קודם שעת התיקון

ז..... כפי הרצון והתשוקה לעבודת הבורא במקום ההסתר, יכול להתדבק בקדושה כשנגלה אליו הארה

כפי התשוקה בימות החול שטרוד בגשמיות, זוכה בשבת קודש לחזות בנועם ה'

ח..... כשאדם מבטל עצמו לה', וכשעומד לפניו בתפלה שוכח מכל צרותיו, באמת כל הצרות בורחים ממנו

כשבא שבת שהוא יום מנוחה ושמחה לפניו במרום, צריך אדם לשכוח כל צער שיש לו, ועי"ז מתבטל הצער \ לבני ישראל ניתן מירושת אבותם, שכשזוכים משמו יתברך שוכחים מכל הצרות והצער שלהם

ט..... ע"י היראה שהיה ליעקב אבינו, זכה לבניו שיהיה שם בית המקדש, ולפי מה שיש יראת שמים בבני", מתקיים בית המקדש

יעקב אבינו לא התגאה ע"י החלום אלא נפל עליו פחד ויראה, וזה סימן שהיה איש אמת \ עיקר קיום הכל ע"י יראת ה', וע"י יראה נפתח פתח בכל מקום

י..... כל הארה צריכה להביא יראה לאדם, ובלא זה אינו כלום

יעקב אבינו הוטב בעיניו יותר להתקשר ולהתדבק בה', מהבטחת הקב"ה לשומרו

תוכן הענינים

הקב"ה שומר אוהביו שלא יבואו במעשיהם לידי גבהות ..... י

צריך שיהיה ההתעוררות מצד האדם, כדי שיהיה לו קיום ..... יא

צריך לבקש שיהיה קודם התעוררות מצידו, שלא יהיה ח"ו מדת הדין

כשיתקיימו הבטחות ה', יתברר למפרע שהכל היה לטובה, ולעתיד נראה ונבין זאת יב

בנחמת הקב"ה, יתהפך כל הצער לטובה \ כיון שלעתיד יתברר הנהגת ה', יכול
למצוא בחינת אמת בכל מקום ובכל זמן

ע"י מצות המעשר נמשך קדושה לנשאר, ואצל הצדיק שחלק גבוה חשוב אצלו יותר,
נכלל הכל במעשר ..... יג

יעקב אבינו לא כבש את יצרו אלא הפכו לטוב, וגילה הפנימיות ובירר שהכל טוב יד

פרשת ויצא

ויצא יעקב מבאר שבע וילך חרנה (כה, י).

בְּמִדְרָשׁ (ב"ר סח, א) **אָז תֵּלְךָ לְבַטַח** (משלי ג, כג) ^א. **פִּי בְּאֵמַת בָּרַח יַעֲקֹב מִפְּנֵי עֲשׂוֹר,** אף על פי כן כתיב **וַיֵּצֵא, וַיֵּלֶךְ,** לא בלשון בריחה, כי הבוטח בה' באמת, מבין כי מה' מצעדי גבר (תהלים לו, כג), ולא יתלה הדבר במקרה^ג. זהו בחינת יעקב איש 'תם' (כה, כז), כמו שכתב רש"י בפסוק 'תמים' תהיה (דברים יח, יג) קבל הכל 'בתמימות', ולא נשתנה כלל על ידי בריחה זו, וזה מדת השתוות שכתב בחובת הלכות כו"ה, וכן כתיב (משלי י, ט) הולך 'בתם' ילך בטח^ד!
(תרט"א א)

ה. ראה שער יחוד המעשה פרק ה. וראה כתר שם טוב אות רכ: שויתי ה' לנגדי תמיד (תהלים טו, ח), שויתי לשון השתוות, בכל דבר המאורע הכל שווה אצלו, בין בענין שמשבחין אותו בני אדם או מבזין אותו, וכן בכל שארי דברים... וכל דבר המאורע יאמר הלא זה נשלח מאתו יתברך, ואם בעיניו הגון כו'... וזהו מדריגה גדולה מאוד. וראה גליון מאמרי שפת אמת חיי שרה עמ' ג.

ו. ראה לקוטי יהודה משלי ג, כג: אז תלך לבטח דרך, איתא בבראשית רבה (סח, א) אז תלך לבטח זה יעקב, דכתיב ויצא יעקב וכו', ע"ש, שמעתי מהאמרי אמת זצ"ל שפירש, כי רבקה אמרה ליעקב ברח לך (כו, מג), שיברח מהר מעשו, אבל ליעקב היה בטחון והלך כדרך האדם, ולא ברח, וזה פירוש אז תלך לבטח זה יעקב, דכתיב ויצא יעקב, ולא כתיב ויברח.

ז. ראה עוד תרל"ד א: במדרש (ב"ר סח, א) אז תלך לבטח כו' (משלי ג, כג), אם תרוץ לא תכשל כו' (שם ד, יב; ראה פרקי דר"א פרק לו). פירוש, אף כי יעקב ברח, כדכתיב (כו, מג) ברח לך, וכתיב (הושע יב, ג) ויברח יעקב, אף על פי כן כתיב (כה, י) ויצא, וילך כו', כי הצדיק מיישר הדרך, אף שצריך לרוץ, הוא בדרך ישר.

א. ז"ל המדרש: ויצא יעקב מבאר שבע וילך חרנה (כה, י), רבי פנחס בשם רבי הונא בר פפא פתח, אז תלך לבטח דרך וגו' אם תשכב לא תפחד (משלי ג, כג כד), אז תלך לבטח, זה יעקב דכתיב ויצא יעקב [מבאר שבע וילך חרנה].

ב. ראה תרל"ד א: אף כי יעקב ברח, כדכתיב (כו, מג) [וקום] 'ברח' לך [אל לבן אחי חרנה], וכתיב (הושע יב, ג) 'ויברח' יעקב [שדה ארם].

ג. ראה מאור עינים סוף ויקהל: וזהו שאמר הבעש"ט ז"ל מה' מצעדי גבר כוננו ודרכו יחפץ (תהלים לו, כג), והוא כפל מצעדי ודרכו. ואמר ז"ל, כי מה' מצעדי גבר כוננו, כי מה שמולך השם את האדם לאיזו מקום, על ידי מבוקש שיש לאדם לזה המקום, אבל ודרכו יחפץ, כי השם רוצה לתקן האדם שם להעלות ניצוצות הקדושות שבמקום הזה, וזהו דרכו יחפץ, כי השם חפץ דרכו, ולא מבוקש שיש לאדם שם. וראה עוד דגל מחנה אפרים מסעי ד"ה עוד יש לפרש ויכתוב משה. וראה פנים יפות וירא בפסוק יקח נא.

ד. ז"ל רש"י: תמים תהיה עם ה' אלהיך, התהלך עמו בתמימות, ותצפה לו, ולא תחקור אחר העתידות, אלא כל מה שיבא עליך קבל בתמימות, ואז תהיה עמו ולחלקו.

וַיֵּצֵא יַעֲקֹב מִבְּאֵר שֶׁבַע וַיֵּלֶךְ חֲרָנָה (כה, י).

בְּמִדְרָשׁ (ב"ר סח, ב) **אֲשָׂא עֵינַי כו"ה**. כִּי יַעֲקֹב אָבִינוּ ע"ה עֹזֵב כָּל הַסְּיוּעוֹת אֲשֶׁר הָיוּ לוֹ אֶצֶל אָבִיו, זְכוֹת אָב וְאִם, וְגַם קְדוּשַׁת הַמָּקוֹם אֲרֵץ יִשְׂרָאֵל, וְהַכְּנִיס עֲצָמוֹ בְּמִדְרִיגָה זוֹ, שֶׁלֹּא יִהְיֶה לוֹ עֶזֶר רַק מֵהַשָּׁם יִתְבַּרְךָ.

וְזֶה שֶׁכָּתְבוּ חַז"ל (ב"ר סח, ט) שֶׁתִּיקֵן תְּפִילַת עֲרֻבִית, כִּי בְּיָדָיו אֵין בְּכַח הַיּוֹשֵׁב בַּחוּשָׁן לָבוֹא לְתַפְלָה, כְּמֵאֲמַר (ברכות ה, ב) אֵין חֲבוּשׁ מִתִּיר עֲצָמוֹ, אֲךָ בְּזֹאת נֹאוֹת לְיעֲקֹב אָבִינוּ ע"ה, בְּאֲשֶׁר הַכְּנִיס עֲצָמוֹ לְמָקוֹם הַחוּשָׁן הַזֶּה, בְּזֶה תִיקֵן תְּפִילַת עֲרֻבִית.

שברו על ה' אלקיו (תהלים קמו, ה), וכי אל יעקב ולא אל אברהם ולא אל יצחק, אלא אל יעקב, בגין דיעקב לא אתרחיץ באבוהי ולא באמיה, כד ערק קמי אחוי ואזל יחידאי בלא ממונא, כמה דאת אמר (לב, יא) כי במקלי עברתי את הירדן הזה, ואיהו אתרחיץ ביה בקודשא בריך הוא, דכתיב (כה, ט) אם יהיה אלקים עמדי ושמרני וגו', וכלא שאיל מקמיה דקודשא בריך הוא, ויהב ליה. **י**. וראה ברכות כו, ב: יעקב תקן תפלת ערבית, שנאמר (כה, יא) ויפגע במקום וילן שם, ואין פגיעה אלא תפלה כו'. **יא**. ראה תרל"ב א: ויצא יעקב מבאר שבע כו' (כה, ט), בודאי היתה יציאה זו הכנה ועצה על הגלות, שנוכל לתקן עצמינו גם בחוץ לארץ, ויעקב אבינו ע"ה הכניס עצמו ברצון במקום שנסתר ונעלם כבוד ה', להמשיך גם שמה כבוד שמו... שיעקב אבינו ע"ה היה בטל אליו יתברך בכל הבחינות, ולכך היה בכחו להכניס עצמו במקומות המסוכנים. וראה תרל"ד א: [יעקב אבינו] הכניס עצמו בכל המקומות שנסתר שם מאוד כבודו יתברך, כדכתיב (שם יא) ויפגע במקום, שנכתב עליו לשבח, שהרגיש והתעורר גם שם חיות השי"ת. וכתיב (שם טז) יש ה' במקום הזה ואנכי לא ידעתי, מכלל שהיה מקום מרוחק מאד, שהיה קשה להאמין שיש שם חיות השי"ת כו'. וראה תרל"ז א: כי יעקב הכניס עצמו בעובי הקורה (עי' ברכות סד, א), לנכנס בכל אלה המקומות הצריכים תיקון, כדאיתא בזוה"ק (עי' ויצא קמו, ב בסתרי תורה) כו'.

וראה ויחי תרל"ו א: וכן היה דרכו של יעקב אבינו ע"ה תמיד, להכניס עצמו במקומות אשר המה מסוכנים, כי היה מפתח לבנים (עי' ב"ר ע, ו) ורמז לדבר המלאך הגואל אותי מכל רע (מה, טז), מכלל שירד לכל מקומות הרעים וניצל מהם. וראה עוד שם תרל"ז א: והנה יעקב הכניס עצמו למצרים, אף כי היה באמת בן חורין, וכן היה תמיד דרכו בקודש להכניס עצמו במקומות הללו, כמו שכתבנו במקום אחר כו'.

יב. ראה עוד תרל"ז ב: במדרש (ב"ר סט, א) על פסוק

ח. ז"ל המדרש: ויצא יעקב מבאר שבע וילך חרנה (כה, י)... רבי שמואל בר נחמן פתח, שיר למעלות אשא עיני אל ההרים (תהלים קכא, א), אשא עיני אל ההורים, למלפני ולמעבדני (למלפני, למלמדי. ולמעבדני, לעושי, כלומר להוריי. ודרש ההרים לשון הוראה ולשון הריון. מתנות כהונה), מאין יבוא עזרי (שם), אליעזר בשעה שהלך להביא את רבקה, מה כתיב ביה (כד, י) ויקח העבד עשרה גמלים וגו', ואני לא נסם אחד ולא צמיד אחד... חזר ואמר מה אנא מובד סברי מן בריי (וכי אביד ומייאש סברי ותקותי מבוראי), חס ושלום לית אנא מובד סברי מן בריי, אלא עזרי מעם ה' [עושה שמים וארץ] (תהלים שם ב).

[וראה לקוטי הר"מ ד"ה ויצא יעקב הב', מרשימות רבינו, בבאור מדרש הנ"ל: פירוש, כי הצדיקים כשבא להם איזה מחשבה מיד מבחין בהמחשבה מה שייכות המחשבה אליו, וכאשר נפל במחשבתו זה שאליעזר כו' והוא אין לו כלום, היה קשה לו וכי אנא מוביד סוברי כו', ומה ענין מחשבה זו אלי, ועל זה התשובה לית אנא כו' אלא עזרי כו', והכוונה כי המחשבה היה גם כן רק כדי שיתברר אצלו זה שעזרו מעם ה' עושה שמים וארץ, כיתרון האור מן החושך (קהלת ב, א), כן על ידי זה שנתברר שאין לו שום עזר מולא השי"ת, שאליעזר הלך בגמלים כו', על ידי זה יהיה מבורר יותר זה שעזרי מעם ה' עושה כו', אבל לא היה המחשבה ח"ו להיות מוביד סוברי.

וראה עוד שם מכתבי חסידים: שיעקב אבינו אבינו היה מתמה על עצמו על המחשבה הזאת שאין ראוי לו, ולמה בא לו זה המחשבה, ולזה חזר ואמר ח"ו לית אנא מוביד סברי מן בריי, היינו שהמחשבה הזאת הוא רק לעזור, לאחר שידוע בבירור שאין לו שום תוחלת והוא אין, אז יבוא לו עזר מעם ה' בתוקף ועזו, ולכן לא אמר תיכף עזרי מעם ה'. וזה פעל יעקב אבינו ע"ה לדורות, כאשר ישראל אין להם שום עזר והמה אין, ויודעים שאין להם שום עזר, אז יבוא העזר מעם ה' עושה שמים וארץ].

ט. ראה זוה"ק וקהל קצת, א: אשרי שאל יעקב בעזרו

וְהָאִמָּת כִּי גַם לָנוּ נִשְׂאָר מִקְבֵּלָה זֶה, אֲשֶׁר קִיבַל עַל עֲצֻמוֹ לְמִסּוֹר נִפְשׁוֹ עֶבֶר קְדוּשַׁת שְׁמוֹ יִתְבָּרַךְ, וְיִלְהַלְחֵם מִלְחָמוֹת ה' בְּמִקְוֹמוֹת הַמְּסוּפָּנִים, לְכֵן יֵשׁ לָנוּ גַם כֵּן עֲבוֹדוֹת הַקְּשׁוֹת מְעוֹל גְּלוֹת וְעוֹל הַיָּצֵר הָרַע הַגּוֹבֵר עָלֵינוּ תָּמִיד.

וְכֵן אֵיתָא בְּמִדְרָשׁ (ויק"ר כט, ב) כִּי אִם הָיָה עוֹלָה עַל הַסּוּלָם לֹא הָיְתָה הַגְּלוּת, עֲיִין שָׁם.¹

וְאֲנַחְנוּ מִקְבָּלִים קְבֵלַת אָבִינוּ, וּבִוְחָרִים בְּדַרְכֵיהֶם (ב"ר עו, ד), לְכֵן יֵשׁ לָנוּ לְבָטוּחַ בְּהַקְבָּ"ה שְׁלֵא יָבֹא לָנוּ הַיָּזֶק מִזֶּה ח"ו, וְנִזְכָּה לְצִאת מֵהַחֲשִׁיכָה לְאוֹרָה בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ אָמֵן.

וְכֵן עֲנִין מִרְאוֹת הַחֲלוּם, אִף כִּי בְּיָדָי יַעֲקֹב אָבִינוּ ע"ה לֹא הָיָה צְרִיךְ לְחֲלוּמוֹת, רַק כִּי הַכְּנִיס עֲצֻמוֹ בְּמִקּוֹם זֶה אֲשֶׁר לֹא הָיָה יָכוֹל לְהִסְתַּפֵּל בְּאַסְפֵּקְלָרִיא הַמְּאִירָה, רַק בְּחֲלוּם², וְכֵן נִדְמָה כֹּל הַגְּלוּת לְחֲלוּם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים קכו, א) הַיֵּינוּ כְּחוֹלְמִים.

וְיִלְהַשִּׁיג מִרְאָה בְּעַת הַחוּשׁן שֶׁמְכַוְנָה בְּשִׁינָה, הוּא עֲנִין הַחֲלוּם, שְׁזָה בָּא רַק עַל יְדֵי רַב הַתְּדַבְּקוֹת כֹּל הַיּוֹם בְּעֲבוֹדַת הַבּוֹרָא³, כְּמ"שׁ בְּמִדְרָשׁ (ב"ר סט, א) הַפְּסוּקַ כְּמָה לֶךְ בְּשָׂרֵי (תהלים סג, ב) כו"ט⁴, שְׁעַל יְדֵי שֶׁפָּלְתָה נִפְשׁוֹ מִמֶּשׁ, כְּפִמְהִיּוֹת הַלָּלוּ שֶׁצְּמָאִים לְמִים, עַל יְדֵי זֶה יָכוֹל לְקַבֵּל נְבוּאָה גַם בְּלֵילָה וְזִמְן שִׁינָה וְגְלוּת, כְּנ"ל⁵: (תרל"ו א ב)

עליו (כה, יב). וראה תניא פרק כט.
טז. ז"ל המדרש: והנה ה' נצב עליו ויאמר אני ה' וגו' (כה, יב). רבי יוסי בר זמרא פתח, [צמאה לך נפשי] כמה לך בשרי בארץ ציה ועניף בלי מים, [כן בקודש חזיתך לראות עוזך וכבודך] (תהלים סג, ב ג). אמר רבי איבו, ככמהות הללו שהן מצפין למים. ורבנן אמרי, כשם שנפשי צמאה לך, כן רמ"ח אברים שיש בי צמאים לך, היכן, בארץ ציה ועניף בלי מים, כן בקודש חזיתך, על כן בקדושה חזיתך, לראות עוזך, זו פמליא שלך, וכבודך, והנה ה' נצב עליו. וראה נזר הקדש: ככמהות הללו שהן צמאים למים, כלומר, כְּמָה הוּא לִשׁוֹן כְּמַהוּת, כִּי אֵין צִמָּא שִׁיתָאוּה כֹּל כֶּךָ לְמִים כְּכַמְהוּת, לְפִי שְׂאִין יוֹנְקִים מִן הָאָרֶץ אֵלָא מֵאוּרֵי רְבוּ, וְכֵדָאִיתָא בְּפִרְקַי כִּיזַד מְבִרְכִין (ברכות מ, ב), לְפִיכֶךָ הֵם צְרִיכִים הִרְבֵּה לְמִים מִלְּמַעְלָה, וְכֵן הַצְּדִיקִים אֵין לָהֶם יִנְיָקָה לְמַטָּה אֵלָא מִלְּמַעְלָה מֵאֵת ה' מִן הַשָּׁמַיִם, וְעַל זֶה אָמַר כְּמָה לֶךְ בְּשָׂרֵי, כְּלוּמַר, בְּשָׂרֵי הוּא לֶךְ כְּמָה הַמְּצַפֶּה לְמִים מִלְּמַעְלָה.
יז. ראה ליקוטים בפרשתנו כא, א ד"ה כמה: [במדרש]

ויחלום (כה, יב), כמה לך בשרי בארץ ציה (תהלים סג, ב) כו' (ראה הערה טז). כי יעקב אבינו ע"ה לא הוצרך לחלומות, אך כי הלך לחוץ לארץ, ושם לא היה יכול לראות בהקוין, לכן נראה לו בחלום, והנה יעקב רצה בזה, שיתגלה לו השי"ת גם במקום החושך, אשר מוכרח להיות על ידי חלום, וזה שכתוב כמה לך, שמצפה לראות גם בארץ ציה, כנ"ל. וזה עצמו ענין תפלת ערבית, וגם מה שאמרו חז"ל (ברכות כז, ב) תפלת ערבית רשות, שאי אפשר לבוא לתפלה זו רק מי שאין צריך לזה, ובעצמו חפץ להכניס עצמו במקום החושך, כדי להכניס הארת הקדושה גם במקומות הללו, זה יכול להתפלל תפלת ערבית.
יג. מבואר מזה דיעקב קיבל מרצון על עצמו עול הגלות.
יד. ראה הערה יב.
טז. ראה ברכות נה, ב. וראה מחשבות חרוץ אות י (מא, ב): ושמעתי בשם הרבי ר' בונים ז"ל דהחלומות הם בריר האדם במה מעמקי לבבו שקועים, ויעקב אבינו ע"ה שהוא הדבוק באמת באלקים חיים ושושן מדת הדביקות הנמצא בברואי מטה, גם בחלומו והנה ה' נצב

וַיִּפְגַּע בְּמָקוֹם וְגו' (כה, יא).

בְּרִשׁוֹ וַיִּפְגַּע, תִּיקֵן תַּפְלַת עֲרֵבִית, וְלֹא כְּתִיב וַיִּתְפַּלֵּל, לְלַמֶּדֶד שְׁקַפְצָה לֹא הָאֲרֵץ י".
וְאִינוּ מוֹבָן, כִּי לְפִירוּשׁ הַזֶּה שְׁתִּיקֵן תַּפְלַת עֲרֵבִית, מֵה עֲנִן קְפִיצַת הָאֲרֵץ
לְכֹאֵן.

אִף בְּוֵדָאִי, כְּפִי רְצוֹן הָאָדָם יְכוּל לְעוֹרֵר קְדוּשַׁת הַשָּׁם יִתְבָּרַךְ בְּכָל מְקוֹם י", וְזֶה
שְׁכָתָב רִשׁוֹ (שם יז) נֶעְקָר הֵר הַמּוֹרִיָּה וְכֹא לְכֹאֵן, פִּירוּשׁ, כִּינֵן שְׁהִיָּה לְיַעֲקֹב אָבִינוּ
ע"ה רְצוֹן גְּדוּל לְבוֹא לְהֵר הַמּוֹרִיָּה, אִף כִּי מְקוֹם הַזֶּה הִיָּה מְרוּחָק מְאוֹד, קִפְצֵן הֵר
הַמּוֹרִיָּה לְכֹאֵן. וְזֶהוּ עֲצָמוּ פִירוּשׁ תַּפְלַת עֲרֵבִית, כִּי בְּוֵדָאִי בְּעַת חוֹשֶׁךְ אֵין מְקוֹם
לְהַתְגַּלוּת הָאוֹר, רַק עַל יְדֵי רְצוֹן הָאָדָם שְׁלֹא בְּהִדְרָגָה, עַל זֶה מֵתְעוֹרֵר הָאָרֶה שְׁלֹא
עַל פִּי דָרָךְ הַשָּׁבַע, כִּי הַפַּל תְּלוֹי בְּרְצוֹן הָאָדָם.

וּבְתִיב (ישעיה נז, יט) שְׁלוֹם לְקֵרוֹב וְלִרְחוּק, פִּירוּשׁ, שְׁאֵין דְּבָר רַע יוֹצֵא מֵהַשָּׁם
יִתְבָּרַךְ, אִם כֵּן הָרִיחוּק הוּא גַם כֵּן לְטוֹבָה כִּי, שְׁעַל יְדֵי הָרִיחוּק נִתְעוֹרֵר בְּאָדָם
רְצוֹן אֱמֶת יוֹתֵר, וְעַל יְדֵי זֶה הָרְצוֹן, יְכוּל לְעוֹרֵר גַּם בְּמָקוֹם הָרְחוּק הָאֲרֶת הַשָּׁם
יִתְבָּרַךְ, כִּנ"ל.

וְזֶה שְׁכָתָב 'לְלַמֶּדֶד' שְׁקַפְצָה כו', שִׁישׁ מְזֶה 'לִימּוּד' לְכָל אִישׁ יִשְׂרָאֵל, שְׁיַדַּע שְׁאֵין
לְךְ מְקוֹם שְׁלֹא יוּכַל לְהַרְגִישׁ הָאָרֶה הַפְּנִימִיּוֹת, עַל יְדֵי יְגִיעָה שֶׁל אֱמֶת, כִּנ"ל:
(תּרל"ד ד)

קְדוּשַׁת הַמְּקוֹם גַּם בַּחוּץ לְאֲרֵץ, וְהַשִּׁי"ת הַבְּטִיחוּ אֲנִכִי
עִמָּךְ כו' (שם טו) בְּכָל מְקוֹם שִׁיְהִיָּה יְבוֹא קְדוּשַׁת הֵר
הַמּוֹרִיָּה לְיִשְׂרָאֵל, וְזֶהוּ בֹא וְהַתְּפַלּוּ דָרָךְ אֲרָצָם (מלכים
א ח, ט; מ; בְּרִכּוֹת ל, א).

כ. רֹאה ב"ר נֹא, ג: אֵין דְּבַר רַע יוֹרֵד מִלְּמַעְלָה. וְרֹאה
דְּרִשּׁוֹת הַר"ן דְּרוּשׁ הַעֲשִׂירִי (מֵהַדוּת יְרוּשָׁלַיִם תְּש"ז ע"ב
קסד): וּלְפִיכֵךְ אִמְרוּ רַז"ל שְׁאֵין דְּבַר רַע יוֹרֵד מִלְּמַעְלָה,
שְׁאֵי אִפְשֵׁר שְׁמִי שֶׁהוּא הַטוֹב הַגְּמוּר וּמְקוֹר הַטוֹבוֹת
כּוֹלָם, יִמְשֵׁךְ מִמֶּנּוּ רַע בְּעַצֵּם, אֲבַל כָּל מֵה שֶׁנִּמְשָׁךְ מִמֶּנּוּ
יֵבֵא לְתַכְלִית טוֹב, וְלִכֵּן כָּל מֵה שִׁיעֻנֵּשׁ הַשִּׁי"ת הָאָדָם
בְּעוֹלָם הַזֶּה הוּא עַל זֶה הַדְּרָךְ... לְהִישִׁיר הַחוּטָא בְּעַצְמוֹ
שִׁישׁוּב מִדְּרֹכֵי הָרַע.

כא. [רֹאה מְצוּרַת תְּרַמ"ח וּבִהַעֲרוֹת].

כִּמּוֹ לֵךְ בְּשָׂרִי, רַמ"ח כו' (רֹאה הַעֲרָה הַקּוֹדֶמֶת). י"ל שְׁדוּרֵשׁ
זֶה עַל יַעֲקֹב, כִּי הַחֲלוּמוֹת הוֹלְכִין אַחַר הַרְהוּרֵי הַלֵּב
(בְּרִכּוֹת נה, ב), וְחֲלוּם זֶה לְהִיּוֹת מִרְכָּבָה לְשִׁכְנָה, הוּא
כִּשְׁכַּל הַחַיּוֹת בְּגִשְׁמִיּוֹת גַּם כֵּן רַק בְּדִבְקוּת עֲלִיּוֹן תְּדִיר
בְּלִי הַפֶּסֶק, וְכִשְׁכַּל נְקוּדָה שְׁבוּ מִצִּפֶּה וּמִיחַל לְדַבּוּק בּו
יִתְבָּרַךְ, וְאֵין נִמְצָא בּוּ מְקוֹם פְּנוּי מִתְּשׁוּקַת דְּבִיקוּת בּו
יִתְבָּרַךְ, מִזֶּה יוּכַל לְהִיּוֹת חֲלוּם כֹּזֵה.

יח. ז"ל רִשׁוֹ: וַיִּפְגַּע... וּרְבוּתֵנוּ (ב"ר סה, ט) פִּירְשׁוּ לִשׁוֹן
תַּפְלָה, וְאֵל תַּפְגַּע בִּי (יִרְמִיָּה ז, טז), וְלִמְדוּנוּ שְׁתִּיקֵן תַּפְלַת
עֲרֵבִית. וְשׁנֵה הַכְּתוּב וְלֹא כְּתָב וַיִּתְפַּלֵּל, לְלַמֶּדֶד שְׁקַפְצָה
לוֹ הָאֲרֵץ, כִּמוֹ שְׁמַפּוּרֵשׁ בְּפִרְק גִּיד הַנְּשָׁה (חֲלוּץ צא, ב).

יט. רֹאה סִפְר הַזּוֹכֵת מִס' בְּרִכּוֹת: גַּם נֶעְקָר הֵר הַמּוֹרִיָּה
וּבֹא לוֹ כִּמוֹ שְׁכָתָב רִשׁוֹ (כה, יז), לְהוֹרוֹת שִׁיְהִיָּה עִמּוֹ

וַיִּפְנַע בַּמָּקוֹם וְגו' וַיִּקַּח מֵאֲבְנֵי הַמָּקוֹם וַיִּשֶׂם מִרְאֲשֹׁתָיו וְגו' (כה, יא).

וַיִּפְנַע בַּמָּקוֹם כו' וַיִּקַּח מֵאֲבְנֵי הַמָּקוֹם, חז"ל (חולין צא, ב) דְּרָשׁוּ שְׁקִפְפָּה לוֹ הָאָרֶץ. בִּיאֹר הַעֲנָיִן עַל פִּי מֵאֲמַר חֲכָמֵינוּ ז"ל (גיטין נו, א) עַל אָרֶץ יִשְׂרָאֵל, אָרֶץ צְבִי כְּתִיב בָּהּ (ראה יחזקאל כ, ו), רְוּחָא וְגַמְדָּא כו"כ, לְכֵן עֲתָה בְּעֹנֹתֵינוּ הַרְבִּים שֶׁנֶּחְרַב הַבַּיִת, אֵינן נִגְלָה קְדוּשַׁת אָרֶץ יִשְׂרָאֵל. וְכֵמוּ כֵן, וּמִפְּלֵ שֶׁפֶן, קוֹדֵם תִּיקוֹן אָרֶץ יִשְׂרָאֵל שְׁהִיְתָה עֲדֵיין תַּחַת יַד הַפְּנִיעֵנִי, לֹא הָיָה נִגְלָה זֶה הַכַּח עֲדֵיין כִּי כו'.

אָבֵן עַל יְדֵי גַעְגּוּעִים שֶׁל אֲבִינוּ יַעֲקֹב, דְּכָתִיב וַיִּקַּח מֵאֲבְנֵי הַמָּקוֹם, פֶּשֶׁטֶן שֶׁל דְּבָרִים, כְּמוֹ שְׁפִתוֹב (תהלים קב, טו) רָצוּ עֲבָדֶיךָ אֶת אֲבֹנֶיהָ, וְכֵמוּ שְׁאִיתָא בְּגַמְדָּא (כתובות קיב, א ב) מִנְשָׁק פִּיפִי דְּעַכּוּבֵי, כֵּן שֵׁם יַעֲקֹב אֲבִינוּ ע"ה הָאֲבָנִים מִרְאֲשֹׁתָיו, כִּי הָיָה

לאבותם כו', משמע שהמרגלים לא ראוה, זולת יהושע וכלב אמרו (שם ז ח) טובה הארץ כו' אם חפץ בנו כו' ונתנה לנו דייקא, הגם שעדיין אינו בהתגלות, הבינו שיש בה טוב הגנוז, וראה עוד שם תרל"ז ב.

וראה שם תרנ"ב ב: בספר זאת זכרון פירש 'ויתורו' את ארץ כנען (במדבר יג, ב), מלשון 'התרת' הקשר, שארץ כנען עוד היה מקושר תחת שבעה עממין, והיו צריכין המרגלים בהליכתם להתיר זה הקשר. וכן אמרו חז"ל כי ארץ ישראל תליא בבני ישראל, כמו שאמרו (גיטין נז, א) פשטא לה גמדה לה, והיא כפולה ומכופלת. וכשבני ישראל דורשין אותה היא נדרשת להם, כמו שאמרו חז"ל (ר"ה ל, א) ציון דורש אין לה (ירמיה ל, יז), מכלל דבעיא דרישה.

כו. ראה חזרי מאמר ב אות כג: וכבר היו אבותיכם הראשונים בוחרים לדור בה יותר מכל מקומות מולדתם, ובוחרים הגרות בה יותר משהיו אזרחים במקומותם, כל זה עם שלא היתה בעת ההיא נראית השכינה בה, אבל היתה מלאה זמה ועבודת אלילים, ועם כל זה לא היתה להם תאוה אלא לעמוד בה, ושלא לצאת ממנה בעיתות הרעב אלא במצות האלוהים. וראה בפירוש אוצר נחמד שם: כל זה עם שלא היתה השכינה, רוצה לומר, כל זה היה אף על פי שלא היה בעת ההיא נראית בה השכינה, כלומר באותה העת שדרו שם האבות עדיין לא שרתה השכינה שם מעולם, כמו שהיא עתה שיש לה המעלה מהתמדת השכינה שם תת"ק שנה כנזכר.

כז. ראה לקמן הערה מב.

כח. ראה אמרי שמאי מועדים אות קצח, ברכת אליהו עמ' רח, בשם האמרי אמת זצ"ל.

כט. ראה רמב"ם הל' מלכים פ"ה ה"י: גדולי החכמים

כב. ז"ל הגמרא: ארץ צבי כתיב בה (ראה יחזקאל כ, ו), מה צבי זה אין עורו מחזיק את בשרו, אף ארץ ישראל בזמן שיושבין עליה רוחא, ובזמן שאין יושבין עליה גמדה (מתכוונת).

כג. ראה מסעי תרס"ד ב: כתיב (במדבר לה, ב) זאת הארץ אשר תפול לכם, כשבני ישראל נכנסו לארץ ישראל נגלה להם פנימיות ארץ ישראל, ועל זה כתיב (תהלים לא, כ) מה רב טובך אשר צפנת ליראיך פעלת כו' נגד בני אדם, שאין הכל מבינים פנימיות ארץ ישראל, רק בני ישראל, לכן נקרא ארץ 'ישראל', שלהם נגלה זו המתנה גנוזה, וכשיצאו בני ישראל משם, יצא הודה זיוה הדרה (ע"פ ב"ד טו, ח), כדאיתא בגמרא (גיטין נז, א) פשטא לה גמדה לה. וראה ליקוטים ח"ב סא, א השמטות לפרשת דברים ד"ה הואיל: לכן נקראת ארץ 'ישראל', כי נתגלה הקדושה על ידי ביאת 'ישראל' לשם, וזה שאמרו ארץ צבי כתיב בה (ראה יחזקאל כ, ו), כשישראל בתוכה מתרחבת.

כד. ראה זוה"ק נח עג, א: כד אתא אברהם מה כתיב, ויעבור אברם בארץ [וגו' והכנעני אז בארץ] (יב, ו), דעד לא הוה קיומא דאבהו, ולא אתו זרעא דישׂראל בעלמא, דיפוק שמא דא ויעול שמא עלאה קדישא. כד הוו זכאין ישראל, אקרי ארעא על שמא דא ארץ ישראל, כד לא זכו אקרי ארעא על שמא אחרא ארץ כנען, ועל דא כתיב (ט, כה) ויאמר ארור כנען עבד עבדים יהיה לאחיו, דאיהו אייתי לווסין על עלמא כו'. וע"ע זוה"ק לך עט, ב.

כה. ראה שלח תרמ"ה: ובאמת עדיין היתה הארץ תחת יד כנען, ולכן היתה עוד הקליפה מסתרת הקדושה, ולכן נראה כי לא השיגו המרגלים לראות טוב הארץ, כדכתיב (במדבר יד, כג) אם יראו [את הארץ אשר נשבעתי

קִשָּׁה לֹא מְאוּד לְפָרוֹד מֵאַרְץ הַקְּדוּשָׁה^ל. וּמְרוֹב הַתְּשׁוּקָה, נִגְלָה לּוֹ בְּחִינַת בֵּית הַמִּקְדָּשׁ
קוֹדֵם שְׁעַת הַתִּיקוֹן^{לא}, וְזֶה נִקְרָא שְׁקִפְצָה לִּזְהַר הָאָרֶץ.

וְזֶה שְׁאֵמֶר (כח, יז) אֵין זֶה כִּי אִם בֵּית אֱלֹקִים, פִּירוּשׁ, אַף שְׁאֵין נִיכָר עֲדִיין, אָבֵל
בְּאֵמֶת אֵין זֶה כְּמוֹ שְׁנִרְאָה מִבְּחוּץ, אָבֵל הוּא בֵּית אֱלֹקִים, כְּנ"ל. וְרָמְזוּ בְּמִדְרָשׁ (ב"ד
טז, ז) בְּמָה שְׁאֵמְרוּ בְּנוֵי וְחֶרֶב כּו' עֵיין שְׁם^{לב}: (תר"מ א)

את אבניה ואת עפרה יחוננו, והיה אומר הקינה שחבר
האומרת ציון הלא תשאלו כו', וישמעאל אחד לבש
קנאה עליו מרוב דבקו והלך עליו בסוס וירמסוהו
וימיתוהו].

ל. ראה צרור המור כאן: ולפי שיעקב הכיר מעלת זה
המקום שהוא מקום מקדשו חבבו, ולקח מאבני המקום
לחבבם ולנשקם, כאמרו כי רצו עבדיך את אבניה ואת
עפרה יחוננו, ואמרו רז"ל רבי פלוני כד הוי חזי עפרא
דארעא דישאל הוה מחבבה ומנשקה לקיים ואת עפרה
יחוננו, וכן יעקב לכבוד זה המקום לקח מאבניו ושם
אותם תחת מראשותיו.

לא. ראה חנוכה תרמ"ד ד"ה בענין: מה שמצינו מזמור
שיר חנוכת הבית לדוד (תהלים ל, א), וקשה דהא שלמה
חנכו. אבל נראה כי בנין הבית הוא קיום כל העולם,
ומאיר ונותן ברכה לפניו ולאחריו. והוא קל וחומר,
דהחטא מכה לפניו ולאחריו, כדאיתא (ב"ד מג, ב) גבי
אברהם אבינו ע"ה עד דן (יד, ד) כו', עיין שם, מכל
שכן מדה טובה המרובה (וימא עו, א), שנותנת ברכה
והארה לפניו ולאחריה. ודורות הקודמין היתה להם
הארת בית המקדש מרוב התשוקה שהיו מצפין לבנין
הבית, כמו שכתוב (תהלים קכב, א) שמחתי באומרים לי
בית ה' נלך, עיין שם במדרשים (שוח"ט שם).

לב. ז"ל המדרש: ויירא ויאמר מה נורא המקום הזה [אין
זה כי אם בית אלהים וגו'] (כח, יז), מלמד שהראה
הקב"ה ליעקב בית המקדש בנוי וחרב ובנוי. ויירא ויאמר
מה נורא המקום הזה, זה בנוי, היך מה דאת אמר
(תהלים סח, לו) נורא אלהים ממקדשיך. אין זה, הרי חרב,
כמה דאת אמר (איכה ה, יז) על זה היה דוה לבנו על
אלה חשכו עינינו. כי אם בית אלהים, בנוי ומשוכלל
לעתיד לבא, כמה דאת אמר (תהלים קמ"ט, יג) כי חזק
בריחי שעריך.

היו מנשקין על תחומי ארץ ישראל ומנשקין אבניה
ומתגלגלין על עפרה, וכן הוא אומר (תהלים קב, טז) כי
רצו עבדיך את אבניה ואת עפרה יחוננו.

וראה כוזרי מאמר ה סוף אות כז: אתה תקום
תרחם ציון כי עת לחננה כי בא מועד (שם יד), כי
רצו עבדיך את אבניה ואת עפרה יחוננו, רוצה לומר
כי ירושלים אמנם תבנה כשיכספו בני ישראל לה
תכלית הכוסף, עד שיחוננו אבניה ועפרה. וראה
בפירוש קול יהודה שם: עד אשר יחוננו אבניה ועפרה,
כאמרם ז"ל פרק בתרא דתכותוב (ק"ב, ב) גבי חבת
ארץ ישראל אצלם, רבי חייא בר גמדה מיגנדר בעפרה,
שנאמר כי רצו עבדיך את אבניה ואת עפרה יחוננו,
ע"כ. ושמה כוון למה שזכר [הכוזרי] ב[מאמר] ראשון
סימן צ"ז לאמר, כאשר אנחנו עושים היום במקומות
המכובדות אצלנו עד שאנו מתברכים בהם ובעפרם
ואבניהם.

וראה קול יהודה במאמר ראשון שם: שעם היותה
היום שממה עדיין היא בקדושתה עומדת ולא מנעה
ה' מכבוד, ואנחנו היום נוקדי מפז המקומות ההם
המכובדים אצלנו עד שאנו מתברכים או מתכרכים בהם,
על דרך רבי חייא בר גמדה המוזכר למעלה, וזה
בהיותנו מאמינים כי עדיין דמדומי חמה וניצוצי אור
הענין האלהי יפיצו אורם עליה מנוגה השכינה הנסתרת
כו'.

וראה קינה 'ציון הלא תשאלו לרבי יהודה הלוי
(קינות לת"ב אות לו): מי יעשה לי כנפים וארחיק
נדיד... אפול לאפי עלי ארצך וארצה אבניך למאד ואחונן
את עפריך. [וראה סדר הדורות אלף החמישי ד"א
תת"ק: כתב בספר יוחסין... וקבלתי מזקן אחד שבהגיע
ר' יהודה הלוי אל שערי ירושלים קרע את בגדיו והלך
בקרסוליו על הארץ, לקיים מה שנאמר כי רצו עבדיך

וַיְחַלֵּם וַגּוֹ' וַהֲנֵה ה' נָצַב עָלָיו וַגּוֹ' (כה, יב יג).

במדרש (ב"ר סט, א) צִמְאָה לָךְ נַפְשִׁי כּו' בֶּן בְּקוּדֶשׁ (סג, ב א), עַל בֶּן בְּקוּדֶשׁ כּו' לְפִי גוֹדֵל הַרְצוֹן וְהַתְּשׁוּקָה שֶׁיֵּשׁ בְּאָדָם לְעִבּוּדַת הַבּוֹרָא בְּמִקּוֹם צִיָּה בְּלַי מַיִם, בֶּן יוֹכֵל אַחַר כֵּן לְהַתְּדַבֵּק בְּקִדּוּשָׁה בְּשַׁעַת שְׁמִתְגַּלְגָּלָה לּוֹ קִצַּת הָאָרֶז. וְזֶה עֲצָמוֹ הָיָה נִחְמָה לְיַעֲקֹב אֲבִינוֹ ע"ה, הַיּוֹתוֹ גּוֹלָה לְחוּץ לְאַרְץ מְקוֹם צִיָּה, וְעַם כָּל זֶה בִּינוֹן שְׂזֻכָּה עַל יְדֵי רֹב הַתְּשׁוּקָה וְהַצְמָאוֹן לְהַתְּגַלְגֵּלוֹת מְרָאָה זוֹ. וְאָמַר בֶּן בְּקוּדֶשׁ חֲזִיתִיךָ, כְּמוֹ שְׁהִיָּה כָּל כֵּן צָמָא, בֶּן הַיְתָה לּוֹ הַתְּדַבְּקוֹת בְּמְרָאָה הַזֹּאת. לְכֵן וַיִּשָּׂא יַעֲקֹב רַגְלָיו (כט, א) לְד'.

וְדָבָר זֶה נוֹהֵג בְּכָל פְּרָט גַּם בֶּן. וְכֵן בְּעוֹלָם הַזֶּה, כְּפִי רֹב הַתְּשׁוּקָה לָהּ, יְכוֹל אַחַר כֵּן לְהַתְּדַבֵּק בּוֹ יִתְבָּרֵךְ בְּעוֹלָם הַבָּא. וְכִמּוֹ כֵּן כְּפִי הַתְּשׁוּקָה בִּימֹת הַחַוּל, שְׁמוּטָרָד בְּמִלְאָכוֹת גְּשָׁמִיִּים שֶׁהוּא מְקוֹם צִיָּה בְּלַי מַיִם, בֶּן זֹכָה אַחַר כֵּן בְּשַׁבַּת קוּדֶשׁ מֵעֵין עוֹלָם הַבָּא (בְּרֻכּוֹת נז, ב), לְחֻזוֹת בְּנוֹעַם ה': (תול"ח א)

וּפְרָצְתָּ יָמָה וְקָרְמָה וְצַפְנָה וְנִנְבְּהָ וַגּוֹ' (כה, יד).

אִיתָא בְּגִמְרָא (שבת קיח, א ב) הַמְעַנְג אֶת הַשְּׁבֵת נוֹתֵנִין לָּו נַחֲלָה בְּלַי מְצָרִים, נַחֲלָת יַעֲקֹב, דְּכִתְיִב בִּיהַ וּפְרָצְתָּ יָמָה כּו'. כִּי הִנֵּה אָמְרוּ חַו"ל (ב"ר סח, ט) יַעֲקֹב תִּיקֵן תְּפִלַּת עֲרֻבִית. פִּירוּשׁ, מִי שֶׁיְכוֹל לְכוּיִן לְבוֹ לְתַפְלָה כְּשֶׁהוּא בְּצָרָה, הוּא מְדַרְיָגָה גְּדוּלָּה. כִּי הַתְּפִלָּה לְשֵׁם שְׁמַיִם צָרִיךְ שְׁלֵא יִתְעַרֵּב בּוֹ פְּוִנָה אַחֲרָת, וְלִכֵּן זֶה סִימָן שֶׁכָּל הָאָדָם מְבַטֵּל עֲצָמוֹ לְשִׁמּוֹ יִתְבָּרֵךְ, וְכִשְׁעוֹמֵד לְפָנָיו בְּתַפְלָה שׁוֹכֵחַ כָּל הַמְּבוֹקֵשׁ שְׁלוֹ וְכָל הַצְּרוֹת נִסְתָּמוּ מֵעֵינָיו, וּבְזֶה בְּאִמָּת כָּל הַצְּרוֹת בּוֹרְחִין מִמְּנוּלָּה.

ולכל להיות נענה בתפילתו, על ידי שבקשתו גרם לו לבוא לתפילה. וזה שאמרו (דב"ר סח) ביצור נקרא תפילה, בצר לי אקרא כו' (תהלים יח, ז), שכיון שעל ידי הצרה בא אל התפילה, הוא מחובר להתפילה, ועל ידי זה נענה... וכן לא ישמיע קולו כנ"ל, שממילא יהיה נשמע בקשתו, כי האדם אין לו לזכור בקשתו בשעת התפלה, כנ"ל].
וראה פרי הארץ פרשת נשא: כשמבקש ומתפלל על איזה חסרון לא יהיה המאורע כי אם מהתעוררות התפלה והעלייה והדיקויות, אבל אחר שיתעורר ידבק אל שורשו שיבטל ממנו חפץ השגת החסרון... ואז בהתקרבו אל שורשו... יתמלא החסרון מעצמו... מה שאין כן אם יהיה כוונת המקבל להשיג חסרונו שהוא אחוריים.

לג. ראה לעיל הערה טז.
לד. ראה רש"י: וישא יעקב רגליו, משנתבשר בשורה טובה... נשא לבו את רגליו ונעשה קל ללכת, כך מפורש בבראשית רבה (ע, ח).
לה. [ראה ואתחנן תול"ג א: במדרש (דב"ר ב, א) דיני תפילה, לא ישמיע קולו כו', ערב ובוקר וצהרים (תהלים נה, יח) כו', סימן לתפילה אם כוון אדם לבו לתפילה כו', עשרה לשונות כו'. אף כי פשוט נראה שיש לאדם להתפלל בשעה שנצרך לבקשה, אבל באמת עיקר מעלת התפילה היא שכוון לתפילה עצמה, לא לעשיות בקשתו, כי אף כשהאדם מבקש על איזה דבר, מכל מקום בעמדו להתפלל יש לו לשכוח צרכיו ולהתפעל בשבחו של מקום,

וְזֶה עֵינֵי הַמַּעֲנֵג אֶת הַשִּׁבְתָּה, כְּשֶׁבֵּא שִׁבְתָּה שֶׁהוּא יוֹם מְנוּחַ וְשִׁמְחָה לְפָנָיו בְּמֵרוֹם, צָרִיךְ הָאָדָם לְשִׁכּוּחַ כָּל הַצָּעֵר שֶׁיֵּשׁ לוֹ¹. וְזֶה הַרְמֵז צְוּחִין אֶף עֲקָתִין בְּטִילִין וְשִׁבְתִּין (זמר 'אומר בשבחיך'), כְּשֶׁהֵם בְּטָלִים מִתּוֹךְ שִׁמְחַת הַשִּׁבְתָּה, בְּזֶה הֵם נִשְׁבְּתִין.

וְזֶה כְּחֵן שֶׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל שֶׁנִּיתֵן לָהֶם הַשִּׁבְתָּה, שֶׁהֵם מוֹכֵנִים לָזֶה בִּירוּשַׁת אֲבוֹתָם, שִׁבְחֵינֵת הַשִּׁבְתָּה שֶׁהוּא שְׁמוֹ שֶׁל הַקִּבְּ"ה שְׁלוֹם², מִשְׁבִּית מֵהֵם כָּל הַצָּרוֹת וְהַצָּעֵר שְׁלָהֶם. וְזֶה הַפִּירוּשׁ עִמּוֹ אֲנֹכִי בְּצִרְהָ (תהלים צא, טו), שֶׁפִּשְׁזוּכְרִין מִשְׁמוֹ יִתְבָּרַךְ עוֹזְבִין הַכֹּל. וְזֶה מִדְּתוֹ שֶׁל יַעֲקֹב אֲבִינוֹ שִׁכְתִּיב (כח, יא) וַיִּפְגַּע בְּמָקוֹם, שֶׁהִיא תְּפִלַּת עֲרֻבֵית (ב"ר שם), כִּי הָיָה בְּמָקוֹם הַחוּשְׁךְ:

וַיִּיקֶן יַעֲקֹב מִשְׁנֵהוּ וַיֹּאמֶר אֲבִין יֵשׁ ה' בְּמָקוֹם הַזֶּה וְגו'. וַיִּירָא וַיֹּאמֶר מַה נֹּרָא הַמָּקוֹם הַזֶּה אִין זֶה כִּי אִם בֵּית אֱלֹהִים וְזֶה שַׁעַר הַשָּׁמַיִם (כח, טו ז').

וַיִּיקֶן יַעֲקֹב וְכו' וַיִּירָא וַיֹּאמֶר מַה נֹּרָא כו'. נִכְתָּב לְשִׁבְחָה לְיַעֲקֹב אֲבִינוֹ ע"ה, כִּי אִישׁ אַחֵר אִם הָיָה לוֹ חֵלום כְּזֶה עוֹד הָיָה מִתְגַּאֲהֵל³, וְעָלָיו נִפְלַח וַיִּרְאָה, וְזֶה סִמְנֵן שֶׁהָיָה אִישׁ אֵמֶת⁴.

לו. על וירא תרל"ג: וגם בשמירת שבת איתא (שבת קי"א, א) המענג את השבת כו', פירש מוז"ל שלא אמרו המענג עצמו בשבת, רק המענג את השבת, שיהיה לו תענוג בבוא יום השבת שבו אל מכל מלאכתו, ומתוך שמחה זו שוכח כל צעריו וכל טרדותיו כו'. וראה ויחי תרנ"א ב: המענג את השבת נותנין לו נחלה בלי מצרים, וביאור המענג השבת, שיש לו תענוג ממצות השבת, ומניח בעבור זה כל הדאגות כשבת ונח, לכן מסירין ממנו כל המצרים, כנ"ל. וראה לקוטי הרי"מ בפרשתנו ד"ה ויפגע הא' מרשימות רבינו. וראה במדבר סוף תרל"ח, תרמ"ח ב.

לז. ראה זוה"ק יתרו פח, ב: מהו שבת, שמא דקודשא בריך הוא, שמא דאיהו שלים מכל סטרוי. וראה זוה"ק קרח קעו, ב: דשמא קדישא שלום אקרי... כד ברא קוב"ה עלמא לא יכיל לאתקיימא, עד דאתא ושרא עלייהו שלום, ומאי הוא, שבת, דאיהו שלמא דעלאי ותתאי.

לח. ראה קול שמחה בפרשתנו ד"ה ואלהי אביכם: [יש לאל ידי לעשות עמכם רע] ואלהי אביכם אמש אמר אלי לאמר השמר לך מדבר עם יעקב מטוב עד רע ולא

טו). למה גילה לבן ליעקב מאמר השם ורסן אשר עליו לבל ידע ליעקב. כי, לא יחפוץ כסיל בתבונה כי אם בהתגלות לבו (משלי י"ב, ב), וזה הפעם אשר זכה לחלום הנבואה על ידי יעקב, והתפאר בגבהות לבבו שהוא נביא, וחשש פן ירגיש יעקב בגבהות לבו וגלה לו חלומו אשר איננו מן הצורך, וברדה שקר מלבו ואמר כזב במאמר השם שהוא מצווה לגלות, וזהו אמר אלי לאמר. וראה שפתי צדיק לך לך אות לט: איתא בספר קול שמחה, ואני שמעתי המאמר מפ"ק זקני מו"ד זצ"ל, בשם הרבי ר' בונם זצ"ל, על פסוק שאמר לבן יש לאל ידי וגו' ואלקי אביכם אמש וגו', למה גילה להם שהוזהר משמים לבל יזיק להם, אך איש כזה שזכה פעם אחת למדרגה, אי אפשר שיעצור עצמו שלא יספר, עכ"ל. כן י"ל כאן גבי הגר, שראתה מלאכים, השיגה התנשאות וחשבה שהיא בעצמה כדאית לזה, על כן הוקלה גבירתה בעיניה (טז, ד), לכן קרא לה המלאך בשם הגר שפחת שרה (שם ח), בזה האיר עיניה שמעט המדריגות שלה זכתה רק מטעם שהיא שפחת שרה כו'.

לט. ראה תרל"ו ב: ונלמד שבחו של יעקב

וְעַל יְדֵי יִרְאָה זוֹ זָכָה לְבָנָיו לְהִיּוֹת זֶה מְקוֹם בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, פְּדֻכְתִּיב בֵּית אֱלֹקִים כּו'.
וְאִתָּא (ב"ר סט, ז) שֶׁהֲרָאָהוּ בְּנוֹי וְחָרַב כּו', לְפִי שֶׁעִיָּקֵר קִיּוּם בֵּית הַמִּקְדָּשׁ הָיָה עַל
יְדֵי יִרְאָה זֹו. וְאָמַר אֵינן זֶה פִּי אִם בֵּית אֱלֹקִים כּו', פִּירוּשׁ, שֶׁאָמַר שְׂאִין קִיּוּם לְמְקוֹם
זֶה רַק עַל יְדֵי יִרְאָת שָׁמַיִם^ט. וְלָכֵן לְפִי מַה שִׁישׁ יִרְאָת שָׁמַיִם בְּבִנְי יִשְׂרָאֵל, מִתְקַיִּים
בֵּית הַמִּקְדָּשׁ. פִּי עִיָּקֵר קִיּוּם הַכֹּל יִרְאָת ה', פְּדֻכְתִּיב (תהלים יט, י) [יִרְאָת ה'] טְהוֹרָה
עוֹמֶדֶת לְעַד, וְעַל יְדֵי יִרְאָה נִפְתָּח פֶּתַח בְּכָל מְקוֹם, פְּדֻכְתִּיב וְזֶה שֶׁעַר הַשָּׁמַיִם:
(תרל"ד ג)

למקום שיראה יצאה לעולם. וראה נזר הקודש שם:
בפרק קמא דתענית (טז, א) פירש רש"י... מורא לאומות
העולם, ששומעין גדולתה של ירושלים ומתפחדים
עליהם, עכ"ל... ולי נראה, דהכא דלא נקט מורא לאומות
העולם אלא סתם יראה, משמע סתם יראת שמים, כי
שם שער השמים (כח, יז), וממנו יוצא מקור הקדושה
ביראת שמים. וראה שה"ש רבה ד ד, ה: נורא אלהים
ממקדשך, מאיכן מורא יוצאה, לא מבית המקדש, הדא
דאת אמר (ויקרא כו, ב) את שבתותי תשמורו ומקדשי
תיראו. ועי' רמב"ן וירא כב, ב: ושם מוריה, עשאו מן
מורא, ששם יראו האלהים ועבדו לפניו. ועי' תוס' בבא
בתרא כא, א ד"ה כי מציון: לפי שהיה רואה קדושה
גדולה וכהנים עוסקים בעבודה, היה מכוון לבו יותר
ליראת שמים כו'.

וראה אמור תרנ"ב א: במדרש (ויק"ד כו, ו) יראת
ה' טהורה עומדת כו' (תהלים יט, י), מורא שנתירא אהרן
זכה לדורות כו'... וכהן עובד ה' במקדש חל עליו מורא
שמים כמלאך משרת. דאיתא (ילקוט תהלים רמז תשס) אין
מדותיו של הקב"ה כבשר ודם, מוראו על הקרובים
יותר, כדכתיב (תהלים ג, א) וסביביו נשערה מאוד. ועיקר
היראה ממלכות שמים היתה בבית המקדש. וגם בני
ישראל קיבלו יראה זו ג' פעמים בשנה, כדכתיב (שמות
כג, יז) 'יראה' כל זכורך. ועל זה אנו מבקשים ושם
נעבדך ביראה. וכן כתיב על אהרן (מלאכי ב, ה) ואתנם
לו מורא וייראני כו'. וראה מסעי תרנ"ט ב: ובאמת
[אהרן הכהן] היא בחינת היראה, כמו שכתוב ואתנם
לו מורא וייראני, כי לפי שהיה עובד בבית המקדש
היה מלא יראת ה', כמו שאיתא במדרש ויקרא (ויק"ד
ג, ו) ויסוד בית המקדש הוא היראה, ועל זה מבקשין
ושם נעבדך ביראה. וראה פסח תרנ"ג ד"ה ובמורא
גדול.

אבינו ע"ה במה שהשיג חלום נפלא כזה, ונאמר אחר
כך וירא ויאמר מה נורא כו', והוא פלא, שמחלום כזה
שיש להתנאות בו, קיבל הוא ממנו יראה, והוא סימן
אמת כמו שאיתא בספרים. וכלל הדברים, שכל מעשה
שמקדמין לה היראה היא מתקיימת באמת, וכן כל
מעשה שנעשית באמת נשאר ממנה יראה לאדם,
והיראה היא ראשית הכל ואחרית הכל.

וראה פסח תרל"ו ד"ה ויראו: ויראו העם את
ה' כו' (שמות יד, לא), הוא מעלה גדולה וסימן של
אמת, אשר על ידי הישועה והתגלות להאדם יבוא
על ידי זה ליראה. וראה עוד שם תרל"ח ד"ה ויושע:
אחר כך ויראו, יראת הרוממות על ידי השגה גדולה
שהשיגו, והוא סימן אמת, השגה שמביא לידי יראה,
ותפסו אומנות אבותם, כמו שכתוב ביעקב וירא
ויאמר מה נורא כו' אחר חלום הגדול הזה, כמו
שכתבנו שם.

וראה דברי אמת נח ד"ה את קשתי: והנה הצדיק
ההולך באמת בעבודת שמים, הסימן הוא שאין בא לו
גאווה ח"ו מעבודתו יתברך, זה סימן שהוא באמת, וכמו
שפירשנו על (שמות ג, יב) וזה לך האות כי אנכי
שלחתיך בפשיטות, וזה, שאני מבקש אותך לילך
בשליחותי יותר מכל ישראל, ואתה אומר מי אנכי (שם
יא), ודעתך שפלה עליך, לך האות כי אנכי שלחתיך,
שאתה הולך באמת גמור. וראה זאת זכרון בשלה ד"ה
ויבן משה: שכל גאווה הוא שקר גמור, שאחר כל אמת
הולך ענוה.

מ. הובא לעיל הערה לב.

מא. ראה פסיקתא רבתי מא, ו: רבי ינאי אומר, מהו
המוריה, מקום שהמורא והיראה יוצאת לעולם הימנו,
נורא אלהים ממקדשך (תהלים סח, לו), וראה אבן עזרא ויר"ק
(שם). וראה ב"ר נה, ז: ולך לך אל ארץ המוריה (כב, ב)...

פרשת ויצא \ מאמרי שֵׁפֶת אִמָּת

וַיִּקְרָא יַעֲקֹב מִשְׁנֵתוֹ וַיֹּאמֶר אֲבָן יֵשׁ ה' בְּמָקוֹם הַזֶּה וְאָנֹכִי לֹא יָדַעְתִּי. וַיִּירָא וַיֹּאמֶר מַה נִּירָא הַמָּקוֹם הַזֶּה וְגו' (כח, טו ז).

אָבָן יֵשׁ ה' כו' וְאָנֹכִי לֹא יָדַעְתִּי, בְּרִשְׁי אִם יָדַעְתִּי לֹא יִשְׁנָתִי כו'. לְלִמּוֹד מֵאָבִינוּ יַעֲקֹב ע"ה^כ, אַחֲרֵי חֲלוֹם זֶה שֶׁהָיָה לְהַחֲיוֹת נַפְשׁוֹ, שֶׁהֵלֵךְ יַחֲדֵי בְּמָקוֹם סַפְנָה, וְהוֹבֵטָח בְּשִׁמְרֵהָ, וּכְתִיב (כט, א) וַיֵּשֶׂא רַגְלָיו כו'^כ, עִם כָּל זֶה, הִתְעַצֵּב עַל שִׁישׁוֹ, וְהוֹטֵב יוֹתֵר בְּעֵינָיו לְהִתְקַשֵּׁר וּלְהִתְדַבֵּק בּוֹ יִתְבַרֵךְ, כְּמ"ש [בַּזוֹה"ק (ויצא קנ, א) מ"ב] לֹא יָדַעְתִּי מִלְּשׁוֹן דְּבִיקוּת, שְׁלֹא הִרְגִישׁ בְּעַצְמוֹ, וְנִתְוַסַּף לוֹ עוֹד יִרְאָה עַל יְדֵי הַחֲלוֹם.

וְזֶה הַכֶּלֶל, שֶׁכָּל הָאֲרָה צְרִיכָה לְהִבְיֵא יִרְאָה לְאָדָם^כ, וְזֶה הַתְּכָלִית שֶׁלָּהּ, וּכְבָּל זֶה אֵינּוּ פְּלוֹם, [וְכֵן פְּתָבוּ בְּשֵׁם הַבַּעַל שֵׁם טוֹב, עַיִן שָׁם בְּכֶתֶר שֵׁם טוֹב^כ]:
(תרל"ב ב)

וַיִּירָא וַיֹּאמֶר מַה נִּירָא הַמָּקוֹם הַזֶּה אֵין זֶה כִּי אִם בֵּית אֱלֹהִים וְזֶה שְׁעַר הַשָּׁמַיִם (כח, ז).
מַה נִּירָא הַמָּקוֹם הַזֶּה. תְּלָה אָבִינוּ יַעֲקֹב^כ הַתְּגִלוֹת הַקְּדוּשָׁה בְּעִבוּר קְדוּשַׁת הַמָּקוֹם,

ועוסק בתורה בלתי יראה, ר"ל פחד הלב, ר"ל שתפול עליו פחד בלב מן הש"י, ובלתי זה הכל הוא מבחוץ. אבל ביראה נאמר (תהלים קיח, ט) זה השער לה', כי מי שבא בשער המלך בו נופל עליו יראה בטבע, כן האדם כשנופל עליו פחד הש"י בלבו, סימן הוא שנכנס במחשבתו בשער המלך... וזה שאמר יעקב (כח, ז) מה נורא כו' וזה שער השמים.

וראה עוד שם אות שטז: מהבעש"ט זלה"ה, מה נורא המקום הזה אין זה כי אם בית אלקים וזה שער השמים... ופירש על פי הגמרא (שבת לא, ב) מכריז רבי ינאי חבל על דלית ליה דרתא ותרעא לדרתא עביד, ופירושו דהתורה הוא בית שער ליראה, והנה ידוע (מגילה י, א) שיעקב היה נטמן בבית עבר י"ד שנה ועסק בתורה קודם שהלך לחון, והנה כל הי"ד שנה לא הרגיש יראה כזו שהרגיש כאן בהר המוריה מקום בית המקדש, על כן אמר כך מכח שאני רואה מה נורא המקום הזה, אני גוזר ואומר אין זה כי אם בית אלקים, זהו עיקר הבית והדרתא... וזה, פירוש, תלמודי שבידי מבית עבר הוא שער השמים לבד ותרעא לדרתא.
מז. ראה הערה ב.

מב. ראה ברכת אליהו בפרשתנו: כידוע סגנון דברי השפת אמת הוא בהתלהבות והתרגשות, דבר זה נוכל לראות בפרשתן כמה פעמים, כאשר השפת אמת מתלהב מעבודתו של יעקב אבינו, כותב השפת אמת בסגנון "אבינו יעקב", עיין [תרל"ב ב] "ללמוד מאבינו יעקב" כו', [תרל"ז ב] "תלה אבינו יעקב" כו', [תר"מ א] "אכן על ידי געגועים של אבינו יעקב" כו'.

מג. ראה רש"י: וישא יעקב רגליו, משנתבשר בשורה טובה שהובטח בשמידה, נשא לבו את רגליו ונעשה קל ללכת, כך מפורש בבראשית רבה (ע, ח).

מד. ז"ל הזוה"ק: ויקץ יעקב משנתו ויאמר אכן יש ה' במקום הזה ואנכי לא ידעתי... מאי ואנכי לא ידעתי, כמה דאת אמר (ש"א יג, יב) ופני ה' לא חלית, אמר וכי כל האי אתגלי לי ולא אסתכלנא למנדע אנכי ולמיעל תחתו גרפי דשכינתא למהוי שלים. וראה אור החמה שם: פירש מילת לא ידעתי... מלשון וידע אדם כו' (ד, כה).

מה. ראה מאמר הקודם ובהערה לט.

מו. ראה כתר שם טוב אות רלט: כי בלתי יראה ופחד לב אין זה רק חיצוניות אהבה, כי כל מה שאדם עובד

וּבְאֵמֶת חֲכָמֵינוּ ז"ל¹ הַגִּידוּ כִּי קִפְץ הָרַ הַמּוֹרֶה וּבֹא אֵלָיו, נִמְצָא הַכֹּל אֶמֶת, שֶׁהַרְגִישׁ שֶׁהַמְקוֹם גּוֹרֵם, וְאָף עַל פִּי כֵן הָיָה הַכֹּל בְּזָכוֹתוֹ².

וְהוּא מַפְלְאוֹת הַבוֹרָא יִתְבַּרֵךְ, אֲשֶׁר הוּא שׁוֹמֵר אוֹהֲבֵיו לְבִלְתִּי יָבוֹאוּ בְּמַעֲשֵׂיהֶם לְיָדֵי גְבָהוֹת³, לְכֵן מְסַבֵּב סִיבוֹת שְׂיִנְהִיגוּ בָּהֶם הַתְּמִימִי דְרַךְ, כִּנְ"ל⁴: (תרל"ז ב')

וַיֵּדֶר יַעֲקֹב נְדָר לֵאמֹר אִם יִהְיֶה אֱלֹהִים עִמָּדִי וְשָׁמְרֵנִי בְּדַרְךְ הַזֶּה אֲשֶׁר אָנֹכִי הוֹלֵךְ וְנָתַן לִי לֶחֶם לֶאֱכֹל וּבְגָד לְלַבֵּשׁ, וְשִׁבְתִּי בְּשָׁלוֹם אֶל בֵּית אָבִי וְגו' (כח, כ כא).

וַיֵּדֶר יַעֲקֹב נְדָר. וּמִקְשִׁינֵי הַלּוֹא כָּבֵד הַבְּטִיחַ לוֹ כֹּל זֶה. אָבֵל נִרְאָה כִּי עֲתָה בָּא יַעֲקֹב אֲבִינוּ ע"ה לְעוֹרֵר אֵלֶּה הַדְּבָרִים בְּכַחוֹ, כְּדַכְתִּיב (תהלים קלה, ד) יַעֲקֹב בְּחֹר לוֹ כו', שֶׁהֵשֵׁם יִתְבַּרֵךְ בְּחֹר בְּיַעֲקֹב וְיַעֲקֹב בְּחֹר בּוֹ יִתְבַּרֵךְ⁵, כְּדַכְתִּיב (דברים כו, יז יח) אֶת ה' הַאֲמַרְתָּ וְה' הָאֲמִירָךְ⁶, וּמִקוֹדֵם הִיָּתָה בְּחִירַת ה' בּוֹ, וְעֲתָה בְּחֹר הוּא בְּהַתְּעוֹרְרוֹת שְׁלוֹ.

וְאִיתָא בְּשֵׁם הַבַּעַל שֵׁם טוֹבֵיהּ כִּי צָרִיךְ הָאָדָם לְבַקֵּשׁ שְׂיִהְיֶה מְקוֹדֵם מְצִדוֹ הַתְּעוֹרְרוֹת, כִּי ח"ו לְהִיפּוֹךְ יֵשׁ בּוֹ בְּחִינַת מֵדַת הַדִּין. וְלִכֵּן כְּתִיב (כח, יז) וַיִּירָא, עַל יְדֵי שְׂרָאָה

יהיה אלהים עמדי, אתמהא. וראה רמב"ן, גור אריה וכלי יקר כאן.

ג. ראה זוה"ק ויצא קסא, ב: פתח ואמר, כי יעקב בחר לו יה ישראל לסגולתו (תהלים קלה, ד), תא חזי, כי יעקב בחר לו יה, עד כאן לא ידענא מאן בריד למאן, אי קב"ה בריד ליה ליעקב, אי יעקב בריד ליה לקב"ה, אלא ממה דגלי קרא ידענא דקב"ה נטיל ליה ליעקב לעדביה, דכתיב (דברים לב, ט) כי חלק ה' עמו יעקב חבל נחלתו. תא חזי, הכי נמי יעקב בירר אחסנתיה ועדביה לחולקיה כו' (כמו כן יעקב בחר לו את הקב"ה לנחלתו וגורלו ולחלקו כו'. מתוק מדבש).

ד. "את ה' האמרת היום להיות לך לאלהים וגו', וה' האמירך היום להיות לו לעם סגולה" וגו'. וברש"י: הבדלת לך מאלהי הנכר להיות לך לאלהים, והוא הפרישך אליו מעמי הארץ להיות לו לעם סגולה.

ה. ראה תולדות יעקב יוסף תזריע עמ' שי: ששמעתי ממורי ז"ל... שאדם עצמו עושה תחבולות להתעורר בתפלה, נקרא זכר מיין דוכרין, מה שאין כן שיש לפעמים שמעוררין אותו מלמעלה, שמעצמו נתעורר

מח. ראה חולין צא, ב וברש"י כאן.

מט. ראה ליקוטים בפרשתנו כ, א ד"ה ויירא ויאמר. **נ.** ראה חקת תרמ"ג: כי הוא חסד עליון ששומר הצדיקים שלא יבואו לידי גסות. וראה שם הערה 343. וראה פנחס תרל"ז ב: ובדרך שאדם רוצה לילך מוליכין אותו (מכות י, ב), ומי שבחור דרך הענוה, הקב"ה מזמין לו הכל באופן שיומשך לו ענוה, גם מהשגת עצמו שזוכה להשיג בתורה, הכל מביאו להענוה.

נא. ראה עוד תר"מ ג: [אכן יש ה' במקום הזה] ואנכי לא ידעתי (כח טו), יש ללמוד מזה חסדי המקום ב"ה, אשר מזמין לחסידיו מדריגות רבות, באופן שיבואו עוד לענוה על ידיהן, כי יעקב אבינו ע"ה תמה על עצמו האין לא הרגיש קדושת המקום, אבל באמת אמרו חז"ל (חולין צא, ב) כי קפצה לו הארץ, ובאמת לא היתה הקדושה במקום הזה, רק על ידי חבתו של יעקב נגלה לשעה עומק הקדושה, כמו שכתבנו לעיל [ראה שם מאמר א, הובא לעיל עמ' י].

נב. ראה ב"ד ע, ד: מסורסת היא הפרשה, שכבר הבטיחו הקב"ה, שנאמר (כח, טו) והנה אנכי עמך, והוא אומר אם

שְׁהִיְתָה לוֹ הַתְּעוֹרְרוֹת מְשֻׁמִּים יוֹתֵר מִכְּפִי הַכְּנָה שְׁלוֹ, כְּמוֹ שֶׁכָּתַב בְּסֵפֶר אֹר הַחַיִּים בְּפָסוּק (שם טז) וְאֲנִי לֹא יָדַעְתִּי, עֵינַי שָׁם¹, לָכֵן יָרָא שְׁלֹא יִהְיֶה דָבָר שֶׁל קִיָּמָא חַס וְשְׁלוֹם, עַל יְדֵי שְׁלֹא הָיָה בְּכַח הַתְּעוֹרְרוֹת שְׁלוֹ², לָכֵן נָדַר נָדַר שְׁיִהְיֶה מִצְדּוֹ כָּל אֶלֶּה הַהִבְטָחוֹת³:
(תרמ"ג ד)

וְהָיָה ה' לִי לְאֱלֹהִים (כח, כא).

בְּמִדְרָשׁ (ב"ר ע, ו) נִטַּל הַקִּבְּ"ה שִׁיחָתָן שֶׁל אָבוֹת וְעִשָּׂאָן מִפְתַּח לְגִאוּלְתָּן שֶׁל בָּנִים, אֲתָה אִמְרַתְּ וְהָיָה ה' לִי לְאֱלֹהִים, חֵינֵךְ כָּל טוֹבוֹת וּבְרָכוֹת וְנִחְמוֹת שְׁאֵנִי נוֹתֵן לְבָנֶיךָ בְּלִשׁוֹן הַזֶּה, וְהָיָה בַיּוֹם הַהוּא וַיָּצֵאוּ מִיָּם חַיִּים [מִירוּשָׁלַיִם] (זכריה יד, ח), וְהָיָה בַיּוֹם הַהוּא יוֹסִיף שְׁנֵית יָדוֹ [לְקַנּוֹת אֶת שְׁאָר עַמּוֹ] [ישעיה יא, יא], [וְהָיָה בַיּוֹם הַהוּא יִתְקַע בְּשׁוֹפָר גָּדוֹל וְגו' (שם כז, יג)].

דִּכְתִּיב (מִיכָה ז, כ) תִּתֵּן אִמֶת לְיַעֲקֹב, אִמֶת כּוֹלָל מְרֵאשִׁית עַד אַחֲרִית אוֹתִיּוֹת אִמֶת⁴. וְאִתָּא (זוה"ק ויחי רמא, ב) כִּי אוֹת ו' נִקְרָא אוֹת אִמֶת, וְהוּא מִדַּת יַעֲקֹב בְּרִיחַ הַתִּיכּוֹן (זוה"ק הקדמה א, ב) ⁵. וְהַקִּבְּ"ה אֶחָד הָאִמֶת, שֶׁבָּחַר בְּאָבוֹת וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל, כָּל הַמִּתְנַחֵם

הוֹכֵר לוֹ הַנְּסֹתֵר טַעַם הָעֵרֵב שִׁמְשׁ, וְהוּא אוֹמְרוֹ (שם טז) אֲכַן יֵשׁ ה' [במקום הזה ואנכי לא ידעתי], ולזה העריב שמש לצורך שכיבה במקום הזה... ואמר ואנכי לא ידעתי, קודם, טעם הדבר, כי אם היה יודע היה מכין עצמו לנבואה, כי הנבואה צריכה הכנה כידוע (עי' רמב"ם הל' יסודי התורה פ"ז ה"ד), ואפשר אם היה מכין עצמו היה מתנבא בהקִיץ, ולא בחלום ידבר בו, ולזה מתאונן על מה שלא השכיל על דבר. וראה עוד ספורנו שם.

נז. ראה נח תרל"ז ג, הובא בגליון מאמרי שפת אמת נח עמ' ג, וראה שם הערות ז ח. וראה עוד וירא תרל"ז ג, הובא בגליון הנ"ל וירא עמ' יג.

נח. וראה נזר הקודש על המדרש המובא בתחלת מאמר הבא.

נט. ראה ב"ר פא, ב: ומה הוא חותמו של הקב"ה, רב ביבי בשם רבי ראובן אמר, אמת. מהו אמת, אמר ריש לקיש, אל"ף בראשן של אותיות מ"ם באמצע תי"ו בסוף, ועל שם אני ראשון ואני אחרון וגו' (ישעיה מד, ו). וראה ירושלמי סנהדרין פ"א ה"א.

ס. ראה זוה"ק וישלח קסת, א: וזכרתי את בריתי יעקוב (ויקרא כו, מב), יעקוב"ב בוא"ו, אמאי בוא"ו, בגין דאיהו

בבכיה וכיוצא, זהו נקרא אשה מיין נוקבין, ואז ח"ו ותפלתו תהיה לחטאה (תהלים קט, ז), [שיש עליו דינים הרבה]. והובא בכתר שם טוב אות קכ.

וראה בן פורת יוסף קטו, ב: דיש שני מיני התעוררות... ענין א' הוא שמתעורר הוא תחילה בתשובה וכיוצא בדבר טוב ואחר כך מסייעין אותו מלמעלה, כדן הבא לטהר מסייעין אותו (וימא לה, ב). התעוררות ב', שאינו נותן לב לשוב בתשובה או לעשות טוב, כי אם על ידי שמעוררין אותו מלמעלה תחלה אז מתעורר למטה לעשות תשובה, והנפקותא בין שני התעוררות אלו שמעתי ממורי זלה"ה בסוד אשה מזרעת תחלה יולדת זכר (נדה לא, א) שהוא רחמים וכו', והכי נמי כך, אם התעוררות מלמעלה תחלה שהוא מיין נוקבין, ואחר כך בא מלמעלה מיין דוכרין הוי זכר רחמים, ובהיפוך הוי דינא. וראה עוד שם קז, א. והובא בבעל שם טוב על התורה תזריע.

נו. ז"ל אור החיים: על דרך אומרים ז"ל (חולין צא, ב) כי בא השמש (כח, יא), שקעה לו שלא בעונתה לשכב שם בבית מלון המאושר, ויעקב לא הרגיש טעם הערב שמש שלא בזמנו, לזה כשבא החלום ברוב ענין, אז

שָׁנְתָן לָהֶם אֵינוֹ בְּמִקְרָהּ, רַק הֵם מִתְחַלְתִּים הָעוֹלָם וְעַד סוּפוֹ, וְאוֹת ו' מְהַפֵּךְ הַתִּיבָה מְעַתִּיד לְעֵבֶר וּמְעַבֵּר לְעַתִּיד, יְהִי לְשׁוֹן עֲתִיד וְיְהִי לְשׁוֹן עֵבֶר, הִיָּה לְשׁוֹן עֵבֶר וְהִיָּה לְשׁוֹן עֲתִיד, לְרִמּוֹז, כִּי אוֹת ו' שֶׁהִיא כַּחַת הַתּוֹרָה^{כב}, מְחַבֵּר הִיָּה הִנּוּה וְיְהִיָּה, וְלִכְּנֹס כְּשִׁיתְקַיְימוּ הַהִבְטָחוֹת, אֲזַי יִתְבַּרֵּר לְמַפְרָע כִּי הִכַל הִיָּה לְטוֹבָה^{כג}.

וְלִכְּנֹס נִקְרָא הַקֶּבֶ"ה 'בְּעַל הַנְּחֻמּוֹת'^{כד}, כִּי הַנְּחֻמּוֹת שֶׁל בְּנֵי אָדָם אֵינָם יְכוּלִים לְתַקֵּן כָּל הַצָּעֵר הָעֵבֶר, אֲבָל הַנְּחֻמָּה שִׁיְהִיָּה מִהַקֶּבֶ"ה יְהִיָּה מְהוֹפֵךְ כָּל הַצָּעֵר לְטוֹבָה. וְהַגֵּם כִּי אֵין אָנוּ מְבִינִים אֵיךְ יְהִיָּה מִתְהַפֵּךְ מִהָ שָׁעֵבֶר, לְפִי שֶׁאֲנַחְנוּ בְּתוֹךְ הַטָּבַע וְהַזְמַן, אֲבָל לְעַתִּיד נִרְאָה וְנִבֵּין זֶה הַהִיפּוּךְ לְטוֹבָה.

וְלִכְּנֹס אָמַר יַעֲקֹב אֲבִינוֹ ע"ה וְהָיָה ה' לִי לְאֱלֹהִים, פִּירֵשׁ רַש"י שֶׁיַּחֲוֹל שְׁמוֹ עַלִּי 'מִתְחַלֵּה וְעַד סוּף', כִּי זֶה הִיָּה בְּחִינַת יַעֲקֹב, אֵמֶת, וְהָאֱמִין כִּי יַחֲוֹל אֶלְקוֹתָיו עַלִּי, וְיְהִיָּה לְמַפְרָע הַכֹּל מִתּוֹקֵן. וְזֶה מִפְּתַח שֶׁל גְּאוּלָּה, מִהָ שְׁזוֹכִין לְעוֹרֵר הָאָרֶה מֵעֵין עוֹלָם הַבָּא, כִּי מֵאַחַר שֶׁכָּל הַהִנְהָגָה יִתְבַּרֵּר אַחַר כֵּן, מִמִּילָא יְכוּלִין לְמַצּוֹא בְּחִינַת אֵמֶת בְּכָל מְקוֹם וּבְכָל זְמַן:

(תּרנ"ח א)

וְכַל אֲשֶׁר תִּתֵּן לִי עֵשֶׂר אֲעִשְׂרֶנּוּ לָךְ (כח, כב).

עֵשֶׂר אֲעִשְׂרֶנּוּ דָּךְ. פִּירוּשׁ, שִׁיְהִיָּה הַכֹּל מְקוּשֵׁר בְּכַח הַמְעַשֵּׂר, כִּי הַקֶּבֶ"ה נִתֵּן מְצוֹת הַמְעַשֵּׂר כְּדִי לְהִיּוֹת חֵלֶק לְקְדוּשָׁה בְּכָל הַדְּבָרִים, וְעַל יְדֵי זֶה נִמְשָׁךְ קְדוּשָׁה לְכָל הַמְשׁוּיָר. וְהַצְדִּיק שֶׁמְבַטֵּל הַכֹּל אֶל הַמְעַשֵּׂר, וְהַחֵלֶק גְּבוּרָה חָשׁוּב אֲצִלוֹ יוֹתֵר מִהַשָּׂאָר, לְכֵן נִכְלָל הַכֹּל בְּהַמְעַשֵּׂר, וְזֶה שֶׁאָמַר עֵשֶׂר אֲעִשְׂרֶנּוּ, וְכֵן כְּתִיב (דברים יד, כב) עֵשֶׂר הַעֲשֹׂר, וְהִבְנִי^{כד}:

(תּרמ"ג ה)

[את כל תבואת זרעך]... שהמעשר היה מניח קדושה לכל התבואות, כמו שהגיד מו"ז ז"ל כי התרומה והמעשר מניחין הקדושה בכל השירים. ונראה לי רמז לזה, 'עשר תעשר', שיהיה המעשר דבוק בהשירים, ש'כל תבואות זרעך' יהיה מעושרין. וראה שפתי צדיק שופטים אות לב: **זקני מו"ר ז"ל** אמר מאמר חז"ל (הולין קלו, ב) ראשית ששיריה ניכרים, שיהיה ניכר בהשירים שהופרש מזה ראשית לשמו יתברך, ונשאר רושם קדושה בהמאכל, עכ"ל. ועי' צוה הכהן פרק כב עמ' קנב.

דיוקנא דיעקב ממש.
סא. ראה זוהר חדש תיקונים קא, א; זוה"ק נשא קנב, ב.
סב. [ראה בשלח תרל"ג ד"ה אשירה, תרמ"א ד"ה כבר, פסח תרל"ז ריש ד"ה כתיב ויאמינו, תרמ"ג ד"ה בענין קריעת ים סוף, תרמ"ז ריש ד"ה בפסוק אז ישיר, תרנ"ב ד"ה בפסוק, תרנ"ה ד"ה בפסוק מושיבי]. וראה צל"ח פסחים ג, א ד"ה העוה"ז.
סג. ברכת המזון, 'רצה והחליצנו'.
סד. עי' ראה תרמ"ו ב: בפסוק (דברים יד, כב) עשר תעשר

וְהָאֵבֶן גְּדֹלָה עַל פִּי הַבְּאֵר, וְנֹאסְפוּ שָׁמָּה כָּל הָעֵדְרִים וְנִלְלוּ אֶת הָאֵבֶן מֵעַל פִּי הַבְּאֵר וְהִשְׁקוּ אֶת הַצֵּאֵן וְהִשִּׁיבוּ אֶת הָאֵבֶן עַל פִּי הַבְּאֵר לְמִקְוָה (כט, ב ג).

וְהָאֵבֶן גְּדוֹלָה כּוֹ וְנִלְלוּ כּוֹ, וּבִיַּעֲקֹב כְּתִיב (שם י) וַיִּגְּשׁוּ. כְּמוֹ שְׂאִיתָא בְּסַפְרֵימִי עַל הַכּוֹבֵשׁ אֶת יִצְרוֹ (אבות פ"ד מ"א), שֶׁהוּא גְּדוֹל יוֹתֵר מִמִּי שְׂאִינוּ שׁוֹמְעֵ לּוֹ, רַק הוּא כּוֹבֵשׁ לְהִיּוֹת כְּפּוֹף תַּחְתּוּמֵי. וְכָל מִי שֶׁצָּרִיךְ לְשֵׂאוֹב מִפִּי הַבְּאֵר, צָרִיךְ לְגַלּוֹל זֶה הַיִּצֵר הָרַע, אֲבָל הוּא לְשַׁעָה, וְהִשִּׁיבוּ לְמִקְוָמוֹ כּוֹ כְּמוֹ שְׂאִיתָא בְּמִדְרָשׁ (ב"ר ע, ח) פ"ה. אֲבָל בִּיַּעֲקֹב וַיִּגְּשׁוּ, לְשׁוֹן גִּילוּי, שְׁנַתְּגַלָּה עַל יָדוֹ כָּל הַפְּנִימִיּוֹת שֶׁיֵּשׁ בְּהָאֵבֶן עֲצָמוֹ, הוּא הַיִּצֵר הָרַע, שְׁנֵהֲפֵךְ לְטוֹב, וּבִיָּרֵר שֶׁהִכֵּל טוֹב, כְּמוֹ שֶׁיְהִיָּה לְעֵתִיד הַכֵּל מְתוֹקֵן. וְזֶה הַחִילּוֹק בֵּין וַיִּגְּשׁוּ וַיִּגְּשׁוּ כְּנִלְלוּ: (תרל"ה ב)

דרשו חז"ל (ב"ר ט, ז) זה יצר הרע. ביאור הענין, שיש ב' דרכים, לדחות היצר הרע ולגרשו, אולם איזהו גבור הכובש את יצרו (אבות פ"ד מ"א), וכתבו חז"ל לכובשו תחת ידו לתקנו גם כן, ודאי גדול התפארת עתה כשיש יצר הרע וכובשין אותו, וזה רצה יעקב אבינו תפארת ישראל, לתקן גם כשיש יצר הרע, והביא עצמו לידי סכנה, וזה שכתוב (לכ, ח) וירא מאוד, אף שהבטיח הש"י, מכל מקום על זה ה'מאוד' ירא, שגם כמו שיש יצר הרע יהיה התיקון, זה הוסיף מעצמו על ידי השליחות, ועל זה ירא. וזה ירא מאוד ויצר לו, ופירש רש"י ז"ל שמה יהרוג אחרים, ואין מובן כלל, גם שאחר כך אמר לפליטה על ידי מלחמה, אמנם הוא אשר דברנו, שירא שמה יהרוג את אחרים, אחרים נקראו סטרא אחרא, שהם אחרים, אל אחר, ואינו רוצה להרגם, רק לכובשם תחת ידו כנ"ל.

סח. ז"ל המדרש: וירא והנה באר בשדה (כט, ג) זה בית הכנסת, והנה שם שלשה עדרי צאן (שם) אלו שלשה קרואים, כי מן הבאר [ההוא ישקו העדרים] (שם) שמשם היו שומעים את התורה, והאבן גדולה (שם) זה יצר הרע, ונאספו שמה כל העדרים (שם ג) זה הצבור, וגללו את האבן (שם) שמשם היו שומעים את התורה, והשיבו את האבן [על פי הבאר למקומה] (שם), שכיון שהם יוצאים להם יצר הרע חוזר למקומו.

[וראה ברכת אליו בפרשתנו: מדברי המדרש

[הנ"ל] יש מקור לדברי התניא פרק י"ב שכתב שבינוני

יש בחלל השמאלי שבלבו רע, ואינו מתהפך לטוב כמו

אצל צדיק, כי אם לעתים מזומנים, כמו בשעת קריאת

שמע ותפילה, עיין שם, והתניא לא ציין מקור לדבריו,

ונראה שהמדרש הזה הוא המקור].

סט. וראה עוד תרל"ט ג.

סח. "ויגש יעקב ויגל את האבן מעל פי הבאר" וגו'. **סו.** ראה שפת אמת אבות שם: איזהו גבור הכובש את יצרו כו', כבר נודע מה שכתבו רבותינו הקדושים, ועיין בספר רמזי תורה, כי פירוש 'כובש' שלא לדחותו, רק לכבושו להיות נכנע ומבוטל להקדושה, וזה גבורה גדולה. וראה רמזי תורה (להמגיד הרבי ר' בער ז"ע) אגדות חז"ל ד"ה איזה גבור: איזה גבור הכובש את יצרו כו', ויש לפרש כי יש ב' מיני צדיקים, א' שאינו מניח את יצרו לקרב אליו כלל, וקודם באו מרחיקו מעליו. ויש צדיק ב' שמניח אותו לבוא, אך כובשו שלא להסיתו לעבירה. למשל כשיצר הרע מסיתו לחמדה, אך אומר ליצר הרע, אעשה כדבריך שאלך אחר חמדה, אך אחר חמדה של מצוה, והולך ולומד תורה בחשק גדול ובחמדה גדולה, וכן בכל דבר שמסיתו למדה רעה, הוא לוקח אותה מדה לעבודת הש"ת. אך מי מהם יותר משובח, הצדיק הב' יותר משובח, והוא על דרך השכל למשל אדם כו', ע"ש. וראה כתר שם טוב אות קעא.

וראה של"ה תולדות אדם, בית דוד אות כ: וזה האדם השלם שכובש את יצרו ומגביר עליו, ואמר הכובש ולא אמר ההורג, רומז כי אינו הורגו אדרבה כובשו תחתיו להיותו טוב היפך ממה שהיה, והוא ענין גדול, כי מגביר עליו ומטהרו עד שמלאך רע נתהפך לטוב. למשל, לוקח מדותיו שהם רע דהיינו קנאה וחמדה ושנאה כו', ואינו מבטלם רק כובשם תחת ידו לטהרם, דהיינו קנאה לקנאת סופרים, וחמדה לחמדה גנוה, ושנאה לשנאת הרשעים. וראה עוד שם עשרה מאמרות מאמר שלישי ורביעי אות לא.

סז. ראה ליקוטים לפרשת וישלח וישב כה, ב: כתיב (א, לא) וירא אלקים את כל אשר עשה והנה טוב מאוד,

בפשטות

ויורדים 'בו', בזכותו, כי כל הסולם ניצב על ידו, כנ"ל:

וַיֵּדֶר וַיַּעֲקֹב נֶדֶר לֵאמֹר אִם יִהְיֶה אֱלֹהִים עִמָּדַי וְגו' וְנָתַן לִי לֶחֶם לֶאֱכֹל וְגו' (כת, כ).
 לֶחֶם לֶאֱכֹל! פירוש רק כשיצטרך לאכול, ולא רצה שיהיה לו מיום על יום, שהיא כמו שאמרו ז"ל בסוטה (מח, ב) שזה מקטני אמנה^ה, עיין שם^ב:

וַיֹּאמֶר הֵן עוֹד הַיּוֹם גְּדוֹלָה לֹא עֵת הָאֶסֶף הַמְּקַנָּה הַשְּׂקוֹ הַצֵּאֵן וְלָכֵן רַעוּ. וַיֹּאמְרוּ לֹא נוֹכַח עַד אֲשֶׁר יֵאָסְפוּ כָּל הַעֲדָרִים וְגִלְלוּ אֶת הָאֶבֶן מֵעַל פִּי הַבַּּאֵר וְהִשְׁקִינוּ הַצֵּאֵן (כט, ז ח).

אדוני אבי ז"ל הקשה הלא ראה יעקב האבן גדולה על פי הבאר, ואם כי הוא היה גבור, היה לו להבין שהם

"וַיֵּצֵא וַיַּעֲקֹב מִבַּּאֵר שְׁבַע וַיִּלְךָ הַרְנָה (כת, י). וַיֵּצֵא וַיַּעֲקֹב מִבַּּאֵר שְׁבַע. וקשה דכבר כתיב בפרשה הקודמת^ז. ויש לומר [*עייין ספר צוף דבש^ח] לפי דברי חז"ל (מגילה יז, א) שנטמן בבית עבר י"ד שנה, יש לומר שהלך אחר כך בחזרה לאביו ולאמו בסתר, ליטול רשות מהם קודם הליכתו לחרן^ט. ולא הזכירו הכתוב, כמו שלא הזכיר הי"ד שנים שהטמין עצמו מפני עשו, לכן הסתירו הכתוב:

וַיִּחַלְם וְהִנֵּה סֶלֶם מֻצָּב אַרְצָה וְרֹאשׁוֹ מוֹיֵצֵ הַשָּׁמַיְמָה וְהִנֵּה מַלְאֲכֵי אֱלֹהִים עֹלִים וְיֹרְדִים בּוֹ (כת, יב).

סולם מוצב בו! יש להקשות נצב הוא ליה למימרה. ויש לומר כי יציבתו הוא על ידי עבודת בני אדם, ואינו ניצב מעצמו, כמו שכתוב עוֹלִים

א. המאמרים הם מספר שפת אמת לקוטים, חוץ כשצוין אחרת.
 ב. ראה כת, ה: וישלח יצחק את יעקב וילך פדנה ארם וגו'.
 ג. להגאון רבי וידאל הצרפתי (אמסטרדם תעח) בפרשתנו בפסוק וילך חרנה: בסוף פרק קמא דמגילה שנטמן יעקב בבית שם י"ד שנה, וא"כ לזה הזכיר יציאתו ב' פעמים.
 ד. וכ"כ בספר חן טוב בפרשתנו ד"ה ר' פנחס.
 ה. ראה רשב"ם כאן: מוצב, על ידי אחרים. נצב, בעצמו.
 ו. ראה תרל"ט ד: בפסוק והנה סולם מוצב ארצה בו,

ז. ויורדים 'בו', בזכותו, כי כל הסולם ניצב על ידו, כנ"ל:
 ח. [*עייין ספר צוף דבש^ח]
 ט. ולא הזכירו הכתוב, כמו שלא הזכיר הי"ד שנים שהטמין עצמו מפני עשו, לכן הסתירו הכתוב:

וַיִּגַשׁ כּוֹ' וַיִּשַׁק כּוֹ', וּכְתִיב הַתָּם (כו, כז)
וַיִּגַשׁ וַיִּשַׁק לוֹ^י, מֵהַ תָּם בְּאִמָּה
וּפְחַד^י, הִכָּא נִמִּי כִּאֲן^י:

וַעֲיִנֵי רָאָה רְפוּת וְרַחֵל הֵיְתָה יָפֶת תֹּאֵר
וַיִּפֶת מְרָאָה (כט, יז).

וְרַחֵל הֵיְתָה כּוֹ' וַיִּפֶת מְרָאָה. יֵשׁ לְדַקְדֵּק
מֵהַ הֵיְתָה. וַיֵּשׁ לוֹמֵר עַל פִּי מֵהַ
שְׂאִיתָא בְּזוּהָ קָטָן^י כִּי לֹאֵה שְׂבַכְתָּה נִקְבְּרַת
בְּמִנּוּחָה בְּגֵן עֵדֶן, וְרַחֵל מְבַכָּה עַל בְּנֵיהַ
(יְרֵמִיָּה לֹא, יד). וְזֶה שְׂכֵתוֹב הֵיְתָה, וְאַחַר
כֵּךְ דְּמַעַתָּה עַל לַחִיהָ^י, עַד יֵרָא הַ'
בְּמַהֲרָה וַיִּנְחַמָּה, כְּמוֹ שְׂכֵתוֹב (שם טו)
מִנְעֵי קוֹלְךָ מְבַכִּי וְעֵינֶיךָ מִדְּמַעָּה:

לא יוכלו לגול האבן, ותירץ שעכ"פ היו צריכים לנסות אולי יוכלו^י.

ונראה, שאם היו מנסים אזי היו באמת יכולים להסיר האבן, אלא שהם לא רצו לנסות, כי מסתמא כשאמר להם יעקב השקו הצאן היו יכולים להשקות, ולא אמר שקר ח"ו, כדאיתא במדרש (ב"ד צא, י) שיעקב לא אמר מעולם דבר של בטלה: (אמרי אמת תרעה"ה ד"ה השקו)

וַיְהִי בַּאֲשֶׁר רָאָה יַעֲקֹב אֶת רַחֵל וְגוֹ' וַיִּגַּשׁ
יַעֲקֹב וַיִּנְגַל אֶת הָאָבֶן מֵעַל פִּי הַבְּאֵר וַיִּשְׁקֵן
אֶת צֹאן לָבָן וְגוֹ', וַיִּשַׁק יַעֲקֹב לְרַחֵל וַיִּשְׂא
אֶת קָלוֹ וַיִּבְכֶּן (כט, י יא).

שם תשוקה אמיתית לעבודת הש"י, כי העושה מצוה מכריע עצמו וכל העולם לזכות (ראה קידושין מ, ב), והיו צריכים כל העולם להתעורר במ ניצוץ חשק ותשוקה לעשות נחת רוח בשמים, שזהו היגיעה בעולם הזה להשתוקק להידיבק בו יתברך שמו כו'. וראה קדושת לוי ד"ה וישק, נועם אלימלך בשלח ד" ויקח משה. וראה לב שמח החדש פרק טו אות י'. וראה אוהב ישראל בפרשתנו ד"ה תוכחת מוסר.

וראה אמרי אמת תרעה"ה ד"ה ויהי: ויהי כאשר ראה יעקב את רחל וגו' ואת צאן לבן וגו' (כט, י), הכתוב הקיש הראיות להדדי, שראיית רחל היתה אצלו כראיית הצאן, ולא היה לו שום הרהור, וביצחק גם כן כתיב (כד, טו) וירא והנה גמלים באים, שהיה אצלו כמו גמלים, כעין דאיתא (ברכות כ, א) דמין באפאי כי קאקי חיורי. **טז.** ראה זוה"ק וראו כט, ב: כתיב ועיני לאה רכות, אמאי רכות, בגין דכל יומא נפקת לפרשת ארחין ושאלת על עשו, והוון אמרין לה עובדוי דההוא רשע, ודחילת למנפול בגו עדביה, והוות בכת כל יומא עד דאתרככו עינאה, וקודשא בריך הוא אמר, אנת בכת בגין ההוא צדיקא, דלא תהוי בעדביה דההוא רשע, חייך אחתך תקום בפרשת ארחין ותבכי על גלותהון דישראל, ואת תקום לגו ולא תבכי עלייהו, ורחל איהי בכת על גלותהון דישראל.

טז. ע"פ איכה א, ב.

י. ראה תרל"ט ג: בפסוק הן עוד היום גדול כו', וקשה, הלא ראה האבן גדולה על פי הבאר, ואם כי הוא היה גבור, היה לו להבין כי לא יוכלו לגול האבן. ונראה מזה, כי הצדיק שאינו מוחשיב הבלי העולם, לכן אין השוא עומד בפניו והשקר בורח מלפניו.

יא. וראה בנסוע הארון עמ' תשכו: אדוני אבי ז"ל דקדק בשם זקני החידושי הרי"מ ז"ל, הלא ראה יעקב אבינו שיש אבן גדולה על פי הבאר, ואם הוא גבור ויכול לגול לבדו את האבן, אבל הלא הם לא היו יכולים, ולמה דחקם והוכיחם השקו הצאן ולכו ורעו. ותירץ שהיה רע בעיני יעקב אבינו מה שאינם מנסים כלל, כי אסור לאדם להתיימשך לגמרי, ותמיד צריך לנסות אולי יעלה בידו מה. וראה לקוטי הרי"מ שמות ד"ה ותשלח את אמתה, בשם הרבי מקאצק זצ"ל. וראה שפתי צדיק שמות אות יד.

יב. "ויאמר אליו יצחק אביו גשה נא ושקה לי בני, ויגש וישק לו" וגו'.

יג. שלא יתגלה ליצחק שהוא יעקב.

יד. ראה לקוטי יהודה: וישק יעקב לרחל וישא את קולו ויבן, האמרי אמת ז"ל אמר בשם הרבי מקאצק ז"ל, מה שבכה יעקב אבינו ע"ה, מפני שידע שהדורות הבאים לא יבינו את הענין, ויחשבו שזו היתה נשיקה פשוטה (פראסט). וראה שפתי צדיק אות כט: דבאמת היתה הנשיקה אצלו עבודת הקודש כהנחת תפילין... רק בכה על חשכות העולם הזה שלא הרגישו העומדים

'בו' אחיו, וכן הכא²². והענין, כי יש קנאה מתוך השנאה, שהיה לפלשתים רע עין, זה ויקנאו 'אותו', שרצו שלא יהיה לו אותו הגדולה. אבל קנאת הצדיקים הוא בעצמותם, לכן כתיב ויקנאו 'בו', שנתקנאו למה לא יבואו גם המה למדרגה זו. וכן ותקנא רחל 'באחותה', להיות ניתקנת להתדמות למעשיה הטובים, כנ"ל:

וַיִּקַּח לֹו יַעֲקֹב מִקֵּץ לְבִנְיָהּ וְגו' וַיִּצַּג אֶת הַמִּקְלָוֹת אֲשֶׁר פָּצַל בְּרִהְטוּם בְּשִׁקְתוֹת הַיָּמִים אֲשֶׁר תָּבֵאָן הַצֹּאֵן לְשִׁתוֹת לְנִכְח הַצֹּאֵן וַיִּחַמְנָה בְּבִאָן לְשִׁתוֹת (ל, לו לח).
בענין המקלות²³. נראה כי היה ללבן בגזילת עבודת יעקב שבע שנים ראשונים, שהרי לא היה חפץ בלאה לעבוד עבודה ז' שנים, וגם לבן יש לומר שעשה הרמאות מלאה למען יעבוד עוד ז' שנים.

וגם נראה, כי עשה זה אחר החלום

וַיְהִי בְּבִקְרַ וְהִנֵּה הוּא לָאָה וַיֹּאמֶר אֵל לְבָן מַה זֹאת עֲשִׂיתָ לִי הֲלֹא בְּרַחֵל עֲבַדְתָּי עִמָּךְ וְלָמָּה רַמִּיתָנִי (כט, כה).

עיין בספר אור החיים (פסוק כג) מדוע לא נתבונן יעקב אם היא לאה או רחל.²⁴ ויתכן לומר שהיה בשבת קודש, כי מסתמא שמר יעקב אבינו ע"ה השבת²⁵, ולבן על ידי שראה שאין מדליק בשבת הטעה אותו [עיין מדרש רבה פרשה ע' וטפון בוציניא כו'²⁶, וכן לקמן סוף הסדרא²⁷, עיין שם] בלילה זו, וגם כי עונתן של תלמידי חכמים בשבת (כתובות סב, ב). וכן ראיתי בספר ילקוט ראובני שהיה בליל שבת²⁸, ולכן לא היה יכול להכירה:

וַתֵּרָא רַחֵל כִּי לֹא יִדָּרָה לְיַעֲקֹב וַתִּקְנֵא רַחֵל בְּאַחֲתָהּ וְגו' (ל, א).

ותקנא רחל באחותה, פירש רש"י קנאה במעשיה הטובים²⁹. נראה לי כי לפעמים כתיב (כו, יד) ויקנאו 'אותו' פלשתים, ולפעמים כתיב (לו, יא) ויקנאו

אתם מכבין הנרות... דאנן דכרנין, ה"ג רש"י, ופירש וכי אתה סבור שאנחנו פרוצים כמו אתם באצרכם כו'.
כ. לא מצאנו לע"ע.
כא. ראה שם בשם כנפי יונה: בערב שבת בהכנסת כלה היה משתה לבן לנשואי לאה, שנזדווג עמה יעקב בליל שבת, וסימן לדבר משת"ה גימטריא שבת גדול כו'.
כב. ז"ל רש"י: ותקנא רחל באחותה, קנאה במעשיה הטובים, אמרה אלולי שצדקה ממני לא זכתה לבנים.
כג. ותקנא רחל 'באחותה'.
כד. ראה אלשיך כאן: הלא יתחמץ לבב אנוש, מה זה היה לבחיר שבאבות יעשה מרמה כזאת. וראה אברבנאל השאלה ה"ב: בענין תחבולת המקלות אשר פיצל ושם בשקתות המים, והוא דרך רמאות, אין ראוי לעשותו לזר שבאנושים, כל שכן לאחי אמו וחמיו.

יז. וזה לשונו: טעם שלא הרגיש בה, הוא לחששת צדיק וישר ונאמן רוח לבל ישל במכשול האנושי אשר יתאונו תאוה קודם קרוב אליה... ומי לנו גדול מיעקב אבינו עדות לו בתורה (מט, א) ראשית אוני, ועיין מה שכתבנו שם, אשר על כן הרחיק הראות בה, ותיכף ומיד בא אליה לשמור חומו בל יחלל ברינו כו'.
יח. ראה ב"ר עט, ו: ויחן את פני העיר (לג, יח), נכנס בערב שבת עם דמדומי חמה מבעוד יום, וקבע תחומין מבעוד יום, הדא אמרת ששמר יעקב את השבת קודם שניתן. וראה מתנות כהונה: ויחן דייק, לשון מנוחה של שבת.
יט. ראה שם סימן יט: ברמשא אתון מעלתא (באו להכניס הכלה), וטפון בוציניא (וכבו הנרות), אמר להן מהו כדון, אמרי ליה מה את סבור דאנן דכרין דכוותכון כו'. וראה מתנות כהונה: אמר להם יעקב מהו זאת, למה

ואילי צאנך לא אכלתי. קשה מה רבותא [היא] זו. ואפשר הפירוש, שמעולם לא אכל מצאן לבן, שלא יאמר שבגזל בא לידו, לכן עשה לעצמו גדר שלא יאכל כלל אף במקח, רק ממינים אחרים:

שעתודים העולים כו' (לא, י-יב), עשה זה שיהיה על פי טבע, כי אין להנות ממעשה נסים^{כה}, ושלא יטריח בנס^{כז}:

זה עשרים שנה אנכי עמך וגו' ואילי צאנך לא אכלתי (לא, לח).

כו. ראה זוה"ק ויגש רט, א. וראה ואתחנן תרמ"ז א. וראה ספר חסידים (כת"י פארמא) סימן תתתריז.

כה. ראה תענית כד, ב. וברש"י שם: וכמה דאפשר להתרחק ממועשה נסים יותר טוב ונכון.